

SIAMO DI NUOVO INSIEME

La ceas aniversar, când Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. sărbătorește 30 de ani de activitate, stiloul îmi alunecă greu, pentru că ne aflăm într-un moment de cumpănă, în fața unei decizii importante pe care am luat-o după mult timp de reflecție. Spun moment de cumpănă pentru că, după o experiență de aproape șapte ani de reprezentare în forul suprem al democrației românești, am făcut neplăcuta constatare că lucrurile nu funcționează așa cum pare, iar drepturile noastre sunt deseori încălcate cu bună știință de către cei ce clamează că le respectă și protejează, dar și mai neplăcut este că unii membri ai Parlamentului nu reprezintă voința populației.

Anul acesta împlinim 30 de ani de activitate, ani în care minoritatea italiană a devenit mai numeroasă conform ultimului recensământ, dar a dobândit și vizibilitate mai mare, ceea ce reprezintă încununarea eforturilor noastre de-a lungul timpului: de la primele întâlniri pe care, acum 30 de ani, le organizam cu comunitatea restrânsă de italieni în sala de evenimente a Observatorului Astronomic din Suceava, până la coagularea celorlalte comunități de pe tot cuprinsul țării în jurul a ceea ce este astăzi Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. și recunoașterea de care se bucură atât la nivel național, cât și internațional. Activitățile continuă. Este important de menționat că independența față de ingerințele de natură funcțională asupra organizației noastre, ca și reprezentantă a cetățenilor aparținând minorității italiene, este un drept câștigat și protejat în toți acești ani. Statul trebuie să fie un partener de încredere al nostru, iar aspectele ce țin de particularitățile psihosociale ce definesc minoritatea italiană să fie într-adevăr respectate, nu doar la nivel declarativ, doar pentru că „dă bine” când vorbești despre minorități. Dar ca să ne bucurăm în ceas aniversar, vă mai dau încă o veste bună.

Minoritatea italiană are o șansă istorică. Are posibilitatea ca, la alegerile prezidențiale din anul 2024, să dea pentru prima dată în istorie, Președintele României. Spun asta pentru că în ședința comună a Camerei Deputaților și Senatului din 28 Martie, mi-am anunțat candidatura pentru alegerile privind Președintele României, anunț ce a fost primit cu ovații de către marea majoritate a colegilor deputați și senatori prezenți la ședință. Au existat și câteva nemulțumiri, dar și zâmbete, ceea ce mi se pare normal. A fost o decizie grea, luată după îndelungi introspecții și analize, dar și după o lungă pregătire, din dorința de a schimba lucrurile ce nu merg în țară și din dorința de a opri risipa și practicile nesănătoase ce parcă sunt din ce în ce mai vizibile și frecvente, prin găsirea unui mod eficient de abordare a resurselor de care țara noastră se bucură. Există această posibilitate!

La mulți ani Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT., la mulți ani celor ce simt, vorbesc și trăiesc italienește!

Auguri per la Festa della Repubblica!

Con il sopraggiungere dell'anniversario, quando l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. festeggia 30 anni di attività, la penna scivola con difficoltà sul foglio, perché ci troviamo in un momento cruciale, di fronte a una decisione importante che ho preso dopo una lunga riflessione. Dico momento cruciale perché, dopo un'esperienza di quasi sette anni di attività all'interno del foro supremo della democrazia romana, ho constatato con amarezza che le cose non funzionano come sembra, che i nostri diritti sono calpestati scientemente da parte di chi dichiara a gran voce di rispettarli e proteggerli e, ancora peggio, che alcuni membri del Parlamento non rappresentano la volontà popolare.

Quest'anno abbiamo compiuto 30 anni di attività, anni in cui la minoranza italiana è diventata più numerosa in base all'ultimo censimento, e ha anche raggiunto una maggior visibilità, fatto che costituisce il coronamento dei nostri sforzi nel tempo: dai primi incontri che, 30 anni fa, organizzavamo con la ristretta comunità di italiani nella sala degli eventi dell'Osservatorio Astronomico di Suceava, fino al coagularsi delle altre comunità di tutto il paese intorno a ciò che oggi è l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. e al riconoscimento di cui gode a livello nazionale, come anche internazionale. Le attività continuano. È importante menzionare come l'indipendenza rispetto alle ingerenze di

natura funzionale nella nostra organizzazione, in veste di rappresentante dei cittadini appartenenti alla minoranza italiana, sia un diritto ottenuto e protetto in tutti questi anni. Lo stato dovrebbe essere un nostro partner di fiducia, e gli aspetti riguardanti le particolarità psicosociali che definiscono la minoranza italiana dovrebbero essere rispettate realmente, non solo a livello dichiarativo e per fare bella figura quando si parla di minoranze. E, per meglio festeggiare quest'anniversario, voglio darvi un'altra buona notizia.

La minoranza italiana ha un'occasione storica. Durante le elezioni presidenziali dell'anno 2024, avrà la possibilità di offrire per la prima volta nella sua storia un Presidente alla Romania. Dico questo perché durante la seduta congiunta della Camera dei Deputati e del Senato del 28 Marzo, ho annunciato la mia candidatura alle elezioni presidenziali, annuncio accolto con l'ovazione della maggior parte dei colleghi deputati e dei senatori presenti alla seduta. Ci sono state anche insoddisfazioni, ma anche sorrisi, e mi sembra normale che sia così. È stata una decisione difficile, presa dopo lunghe introspezioni e analisi ma anche dopo una lunga preparazione, dettata dal desiderio di cambiare ciò che non va in questo paese e di fermare lo spreco e le pratiche malsane che sembrano essere sempre più evidenti e frequenti, cercando un modo efficiente di gestire le risorse di cui il nostro paese dispone. Esiste questa possibilità!

Tanti auguri all'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT., tanti auguri a chi sente, parla e vive all'italiana!

Auguri per la Festa della Repubblica!

de
Andi-Gabriel
Grosaru

traduzione
Clara Mitola

RO.AS.IT.
la 30 de ani de activitate
RO.AS.IT.
dopo 30 anni di attività

CĂTEVA CÂNDURI

APRILIE · IUNIE

SIAMO DI NUOVO INSIEME

FONDATA ÎN 2007

NR. 119-120 · SERIE NOUĂ
APRILIE - IUNIE
2023

ISSN 1843-2085

Revistă editată de
Asociația Italianilor din
România - RO.AS.IT.
cu sprijinul financiar al
Guvernului României, prin
Departamentul pentru Relații
Interetnice

Membri fondatori

Mircea Grosaru

Ioana Grosaru

Director

Ioana Grosaru

Senior editor

Modesto Gino Ferrarini

Redactor-șef

Olivia Simion

Redactori

Clara Mitola

Mihaela Profiriu Mateescu

Antonio Rizzo

Design & producție

squaremedia.ro

Răspunderea pentru conținutul
articolelor aparține exclusiv autorilor.

© 2023 Asociația Italianilor din România
- RO.AS.IT. © Nicio parte din această
publicație nu poate fi reprodusă sau
transmisă în niciun mod, sub nicio
formă, fără consimțământul scris al
deținătorilor de copyright.

Asociația Italianilor din România - RO.AS.IT.

asociație cu statut de utilitate publică
Str. I.L. Caragiale nr. 24
020045 București
Tel.: +4 0372 772 459
Fax: +4 021 313 3064
ufficio@roasit.ro

www.roasit.ro

foto: RO.AS.IT.

ACTUALITATE / ATTUALITÀ

- 04 | Respect și prețuire · Rispetto e stima
- 08 | Zi dedicată istoriei limbii italiene la Cluj-Napoca · Giornata dedicata alla storia della lingua italiana a Cluj-Napoca
- 09 | Al Bano aniversează împlinirea vârstei de 80 de ani în concert la Sala Palatului din București · Al Bano festeggia i suoi 80 anni con un concerto alla Sala Palatului di Bucarest
- 11 | O întreagă săptămână dedicată lui Dante la București · A Bucarest, un'intera settimana dedicata a Dante

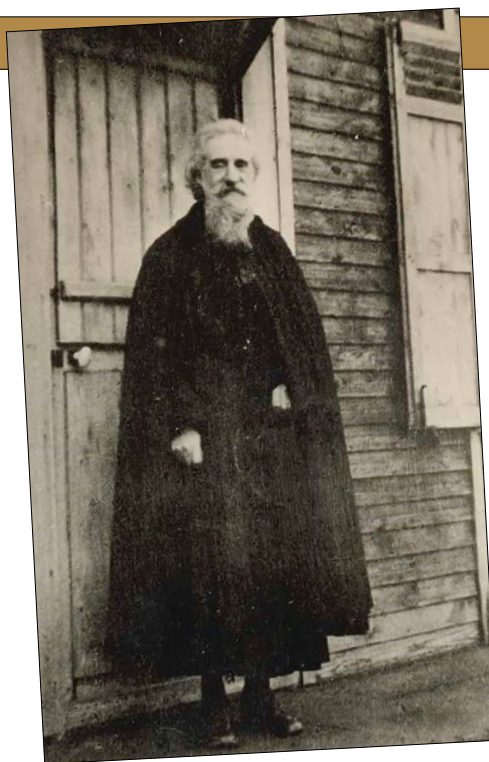

foto: Arhiva Anca Fildoreanu

CULTURĂ / CULTURA

- 17 | Călătorii literare în țara frumuseții · Viaggi letterari nel paese della Bellezza
- 20 | Dialoghi letterari: «La traduzione è ciò che trasforma tutto, in modo che nulla cambi» · Dialoguri literare: „Traducerea este cea care transformă totul, astfel încât nimic să nu se schimbe”
- 24 | Garda elvețiană · La Guardia Svizzera
- 28 | Cum am descoperit Baio di Sampeyre · Come ho scoperto la Baio di Sampeyre
- 32 | 2023, Anul Jubiliar Vladimir Ghika · 2023, L'anno Giubilare Vladimir Ghika
- 36 | L'Angolo letterario: L'amore

foto: Italia.it

SOCIETATE / SOCIETÀ

- 37 | Pagina școlii. A reînceput concursul „IO PARLO ITALIANO / EU VORBESC ITALIANA!” · Pagine di scuola. È ricominciato il concorso «IO PARLO ITALIANO / EU VORBESC ITALIANA!»
- 38 | Tra parentes: Il borgo che non c'è - Crespi d'Adda, sito UNESCO · Între paranteze: Satul care nu există - Crespi d'Adda, sit UNESCO
- 42 | A Locorotondo, sulla Murgia dei Trulli · La Locorotondo, pe colinele cu „trulli”
- 45 | Ricette · Rețete: Cialleda pugliese

Respect și prețuire

Acestea sunt cuvintele potrivite pentru a aprecia modul în care cetățenii orașului Tecuci au participat la evenimentul organizat de „Fundatia Pelin” în parteneriat cu Asociația Italianilor din România - RO.AS.IT., ce a avut loc în 11 martie 2023. Personalitatea care s-a bucurat de prețuirea tecucenilor a fost doamna Mihaela Profiriu Mateescu, vicepreședinta RO.AS.IT., alături de fiul său Claudiu Simion, cu prilejul prezentării în orașul natal a cărții *Marele mozaic al vieții*. Cu această ocazie, o delegație de membri ai asociației, condusă de doamna președinte Ioana Grosaru, s-a deplasat la Tecuci pentru a participa și susține această acțiune.

Pentru a intra în atmosfera evenimentului, prima oprire a fost la casele construite de inginerul Giovanni Culluri pentru ficele sale, Ana și Margareta. Aici aveau să vină pe lume nepoatele Mihaela și Gabriela, care acum, cu emoție, priveau casele și curțile, amintindu-și trecutele vremuri și trăiri din anii copilăriei, prea puțini, petrecuți aici.

Prezentarea cărții a avut loc sub egida „Salonul Artelor” la Sala Ateneu din Tecuci a Fundației Pelin, condusă de domnul Eugen Doru Pelin. Un spațiu perfect gândit și realizat pentru a oferi tecucenilor posibilitatea de a găzdui acțiuni culturale variate, de o deosebită calitate.

Moderatorul întâlnirii, domnul Cristian Pohrib, un foarte cunoscut și experimentat ziarist local, a condus cu competență și într-un ritm susținut discuțiile, care s-au desfășurat sub forma unui dialog de suflet. Pentru noi, bucureștenii, mai puțin familiarizați cu istoria

Queste sono le parole adatte per apprezzare il modo in cui i cittadini della città di Tecuci hanno partecipato all'evento organizzato dalla «Fondazione Pelin» in partenariato con l'Associazione degli Italiani di Romania - RO.AS.IT., svoltosi l'11 marzo 2023. A raccogliere l'apprezzamento degli abitanti di Tecuci è stata la signora Mihaela Profiriu Mateescu, vicepresidente della RO.AS.IT., insieme a suo figlio Claudiu Simion, per la presentazione nella città natale del libro *Marele mozaic al vieții (Il grande mosaico della vita)*. Per questo evento, una delegazione dell'associazione, guidata dalla presidente Ioana Grosaru, è partita alla volta di Tecuci per partecipare e sostenere quest'azione.

Per entrare nell'atmosfera dell'evento, la prima fermata si è svolta presso le case costruite dall'ingegner Giovanni Culluri per le sue due figlie, Ana e Margareta. Qui sarebbero venute al mondo le nipoti Mihaela e Gabriela che adesso, con grande emozione, guardavano le case e i cortili, ricordando il passato e i periodi dell'infanzia, troppo brevi, passati qui.

La presentazione del libro si è svolta sotto l'egida del «Salonul Artelor» (Salone delle Arti) presso la Sala Ateneo di Tecuci della Fondazione Pelin, condotta da Eugen Doru Pelin. Uno spazio pensato alla perfezione e realizzato per offrire agli abitanti della città la possibilità di ospitare eventi culturali di varia natura, di grande qualità.

Il moderatore dell'incontro, Cristian Pohrib, un famoso ed esperto giornalista locale, ha gestito con competenza e ritmo sostenuto le discussioni, che si sono svolte come fossero un dialogo dello spirito. Per noi di Bucarest, meno pratici della

de
Ing. Liliana Radu

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

și particularitățile orașului Tecuci, a fost o mare bucurie să ne reamintim cât de valoroasă este pleiada de personalități românești care provine din această zonă a județului Galați: pornind de la Marele logofăt Costache Conachi și Prințesa unionistă revoluționară Ecaterina Cocuța Conachi, continuând cu scriitorul Calistrat Hogaș, diplomatul Trandafir Gh. Djuvara, generalul Eremia Grigorescu, academicianul și pictorul Gh. Petrașcu, scriitoarea Hortensia Papadat Bengescu, academicianul lingvist și filolog Iorgu Iordan, până la diplomatul contemporan cu noi, fost ambasador al Consiliului Europei la Geneva, Petru Dumitru.

storia e delle particolarità della città di Tecuci, è stata una gioia ricordare quanto prezioso sia il gruppo di personalità romene provenienti da questa zona della regione di Galați: a partire dal Gran Cancelliere Costache Conachi e dalla Principessa unionista rivoluzionaria Ecaterina Cocuța Conachi, per continuare con lo scrittore Calistrat Hogaș, il diplomatico Trandafir Gh. Djuvara, il generale Eremia Grigorescu, l'accademico e pittore Gh. Petrașcu, la scrittrice Hortensia Papadat Bengescu, l'accademico linguista e filologo Iorgu Iordan, fino al diplomatico nostro contemporaneo, ex ambasciatore presso il Consiglio Europeo di Ginevra, Petru Dumitru.

Ioana Grosaru, Cristian Pohrib, Mihaela Profiriu Mateescu, Claudiu Simion

Am fost foarte mândri să aflăm că acestor binecunoscute nume românești li se alătură personalități de etnie italiană, ocupând un loc important în istoria orașului Tecuci, pe care l-au slujit cu profesionalism, lăsându-și amprenta în orașul în care s-au născut, au trăit și au creat. În acest sens, în cuvântul său, doamna Ioana Grosaru a scos în evidență eforturile pe care le depune în cadrul Asociației Italienilor din România pentru a promova și întreține valorile culturale ale comunității italiene ce au scris istorie în România, amintind și alte nume de italieni remarcabili, proveniți de aici, cum ar fi mecanicul Giuseppe Goni, bun prieten cu Ioan Culluri, pilotul prințului Bibescu.

Însă, personalitatea reprezentativă a italienilor tecuceni a fost venețianul Giovanni Culluri, cel

Siamo stati molto orgogliosi di scoprire che accanto a questi famosissimi nomi romeni, ci siano anche personalità appartenenti all'etnia italiana e che occupano un posto importante nella storia di Tecuci, città che hanno servito con professionalità lasciando un segno nel luogo in cui sono nati, hanno vissuto e creato. In questo senso, nel suo intervento, Ioana Grosaru ha sottolineato gli sforzi dell'Associazione degli Italiani di Romania per promuovere e sostenere i valori culturali della comunità italiana che ha fatto storia in Romania, ricordando anche altri nomi di illustri italiani provenienti da questa zona, come il meccanico Giuseppe Goni, buon amico di Ioan Culluri, il pilota del principe Bibescu.

Tuttavia, la personalità rappresentativa degli italiani di Tecuci è stato il veneziano Giovanni

care și-a legat destinul de aceste meleaguri românești și din a căruia linie de descendență directă face parte doamna Mihaela Profiriu Mateescu. Cartea de memorii *Marele mozaic al vieții*, care a stat în centrul atenției la acest eveniment, a fost prezentată publicului printr-un dialog inițiat de moderator, care, prin întrebări abil formulate, a reușit să pună în valoare perfect esența conținutului povestirii. Mihaela Profiriu Mateescu, cu blândețea și eleganța cunoscută, alături de emoția momentului, a răspuns cu precizie întrebărilor, prezentând câteva din realizările renumite ale străbunilor săi. O familie de elită, care a marcat prin creații deosebite domeniile în care a activat, de la arhitectură și construcții, la aviație și artă. Revenind pe meleagurile natale pentru a depăna în fața publicului amintiri și povești mai puțin știute din trecut, autorii cărții au reușit să dea momentului o încărcătură emoțională plină de sensibilitate și nostalgie.

Talentul artistic multidisciplinar moștenit pe linia descendenței italiene al doamnei Mihaela Profiriu Mateescu a fost evidențiat și prin prezentarea activității sale în domeniul picturii iconografice. Povestea picturii de mare anvergură a bisericii românești de lemn din Caracas, Venezuela, a impresionat prin forța și determinarea cu care un artist cu o statură delicată poate înfăptui o lucrare monumentală. Din fericire, unii dintre noi au avut ocazia să participe la câteva dintre vernisajele expozițiilor personale și de grup, 102 la număr, ale doamnei și să ne reamintim de subtilitatea nuanțelor de albastru folosite în lucrările sale, de varietatea, rafinamentul și expresivitatea figurilor reprezentate.

Emoționante au fost și momentele în care moderatorul întâlnirii l-a prezentat pe Claudiu Simion, coautor al cărții, în calitatea sa de scriitor și om de afaceri de mare succes. O certitudine pentru viitor, o dovadă relevantă a descendenței dintr-o familie de intelectuali rafinați, continuator ai tradițiilor de familie, transmise cu succes din generație în generație. Modul de gândire și exprimare, temele abordate în cărțile scrise, succesul său profesional sunt o dovadă în plus a amprentei pe care o educație solidă, alături de modelele din familie, reprezintă o rețetă sigură de reușită în viață.

Evenimentul a fost așteptat cu mult interes de localnici, dovadă fiind publicul numeros și foarte variat. Pe lângă doamnele și domnii care, desigur, au cunoscut prin diferite legături această familie de etnie italiană, a fost impresionantă participarea unui grup de tineri curioși să cunoască episoade din trecutul orașului. Elevi din clasele IX-XI, de la Colegiul Național „Spiru Haret” și de la Cercul de Istorie al Muzeului de

Culluri, l'uomo che ha legato il proprio destino a questi territori e alla cui linea diretta di discendenza appartiene Mihaela Profiriu Mateescu. Il libro di memorie, *Marele mozaic al vieții*, al centro di quest'evento, è stato presentato al pubblico tramite un dialogo avviato dal moderatore che, attraverso domande ben formulate, è riuscito a valorizzare perfettamente l'essenza dei racconti. Mihaela Profiriu Mateescu, con la sua nota dolcezza ed eleganza, unita all'emozione del momento, ha risposto con precisione alle domande, presentando alcuni dei traguardi raggiunti dai suoi antenati. Una famiglia di élite che, grazie a magnifiche creazioni, ha lasciato un segno in tutti gli ambiti in cui si è manifestata, dall'architettura all'edilizia, dall'aviazione all'arte. Tornando nella terra natia per raccontare di fronte al pubblico ricordi e storie meno conosciute del passato, gli autori del libro sono riusciti a conferire al momento un valore emotivo pieno di sensibilità e nostalgia.

Claudiu Simion

Il talento artistico multidisciplinare ereditato da Mihaela Profiriu Mateescu dalla sua discendenza italiana è stato messo in risalto anche attraverso la presentazione della sua attività in materia di pittura iconografica. Il racconto della vasta opera pittorica realizzata nella chiesa romena in legno di Caracas, in Venezuela, ha colpito il pubblico soprattutto per la forza e la determinazione con cui un'artista dalle fattezze delicate possa creare un'opera monumentale. Fortunatamente, alcuni di noi hanno avuto l'occasione di partecipare alle mostre personali e di gruppo della signora, 102 in totale, e poter così

Mihaela Profiriu
Mateescu

Istorie „Teodor Cincu”, alături de profesorii lor, au ascultat cu atenție dialogurile dintre cei ce prezentau aspecte, cu siguranță, inedite pentru ei.

Și astfel, cartea de memorii a familiei Culluri, *Marele mozaic al vieții*, poate adăuga o nouă pagină la conținutul său, ca dovadă a faptului că este o carte vie, care vorbește despre viață și legături ce nu pot fi rupte niciodată. Aici, la Tecuci, s-a închis un parcurs, ca o încununare a recunoștinței, dar și ca reparație morală adusă de tecuceni importantei familii, dovedind că scopul pentru care a fost scrisă cartea are rost.

„A fost un eveniment încărcat de emoții și eleganță, ce ne încurajează în acțiunile viitoare ale asociației”, concluzionează la final doamna președinte Ioana Grosaru.

ricordare le sfumature di azzurro utilizzate nelle sue opere, la varietà, la raffinatezza e l'espressività delle figure rappresentate.

Sono stati emozionanti anche i momenti in cui il moderatore dell'incontro ha presentato Claudiu Simion, coautore dell'opera, come scrittore e imprenditore di successo. Una certezza per il futuro, una prova importante che dimostra la discendenza da una famiglia di raffinati intellettuali, continuatore delle tradizioni familiari, trasmesse con successo di generazione in generazione. Il suo modo di pensare e di esprimersi, gli argomenti toccati nell'opera scritta, il suo successo professionale sono una prova in più di come una solida educazione, insieme ai modelli di famiglia, costituisca una ricetta di sicura riuscita nella vita.

L'evento è stato atteso con molto interesse dagli abitanti della città, e la presenza di un pubblico numeroso e vario l'ha dimostrato. Accanto ai signori e alle signore che in diversi modi hanno certamente conosciuto questa famiglia di origine italiana, è stata straordinaria la partecipazione di un gruppo di giovani, curiosi di conoscere episodi del passato cittadino. Gli alunni delle classi IX-XI del Collegio Nazionale «Spiru Haret» e quelli del Circolo di Storia del Museo di Storia «Teodor Cincu», insieme ai loro docenti, hanno ascoltato con attenzione i dialoghi tra quanti raccontavano aspetti di certo inediti per loro.

E così, il libro di memorie della famiglia Culluri, *Marele mozaic al vieții*, può aggiungere una nuova pagina al suo contenuto, dimostrandosi un libro vivo che parla della vita e dei legami impossibile da spezzare. Qui a Tecuci si è concluso un percorso, come un ciclo di gratitudine ma anche come un risarcimento morale offerto dagli abitanti della città a quest'importante famiglia, a dimostrazione di come lo scopo del libro sia stato realizzato.

«È stato un evento pieno di emozioni ed eleganza, che c'incoraggia nelle future attività dell'associazione», ha concluso alla fine Ioana Grosaru.

Zi dedicată istoriei limbii italiene la Cluj-Napoca

Divulgarea culturii, literaturii și limbii italiene este unul dintre obiectivele la care Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. și-a propus să răspundă prin diversele activități pe care le organizează și la care participă. De această dată prilejul a fost dat de invitația Colegiului Național „George Barițiu” din Cluj-Napoca, unde scriitorul Antonio Rizzo a ținut, în data de 16 martie 2023, trei lecții elevilor din clasele a IX-a, a X-a și a XI-a C, de la specializările cu profil bilingv italiană.

Invitați de seamă au luat parte la această manifestare, care a reunit entități ce activează în spații și direcții diferite, dar pe care le unește același scop de a promova limba și cultura italiană în România.

Moderatorul întâlnirii a fost domnul profesor Alexandru Laszlo, italianist de mare valoare, care a deschis evenimentul și a dat, pe rând, cuvântul oficialităților prezente pentru un salut, începând cu doamna director a Colegiului „George Barițiu”, Alina Bărăian, doamna prof. univ. Patrizia Ubaldi, responsabilă Centrului Cultural Italian din Cluj, doamna Anna Maria Pignatiello, lector de italiană la Colegiul Național „George Barițiu”, domnul Gianni Calderon, președinte COMITES România și domnul Massimo Novali, consul onorific al Italiei la Cluj.

Doamna Ioana Grosaru, președintele RO.AS.IT., a prezentat în câteva cuvinte istoria și activitatea asociației ce reunește membrii comunității italiene istorice de pe teritoriul României și demersurile pe care le face pentru a păstra această identitate, între care se numără și publicarea cărților lui Antonio Rizzo, membru activ al RO.AS.IT. chiar de la stabilirea sa în România, în urmă cu 16 ani. Prin aceste cărți, scriitorul aduce mai aproape limba și literatura italiană de publicul român – mai ales de elevii și profesorii care studiază acest domeniu – într-o manieră accesibilă și interdisciplinară, ce așază literatura italiană în vastul context istoric în care ia naștere.

În cadrul lecțiilor, scriitorul le-a vorbit elevilor despre evoluția limbii italiene, despre exponenții cei mai importanți ai literaturii italiene și despre *Commedia dell'arte*, prezentând *Caietul 5* din seria „Îmi amintesc de o zi de școală”, *Istoria limbii italiene*, editată de RO.AS.IT.

La divulgazione della cultura, della letteratura e della lingua italiana è uno degli obiettivi che l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. desidera realizzare attraverso le diverse attività che organizza e cui prende parte. Questa volta l'occasione è stata offerta dall'invito del Collegio Nazionale «George Barițiu» di Cluj-Napoca, dove lo scrittore Antonio Rizzo, il 16 marzo 2023, ha tenuto tre lezioni per gli alunni della IX, X e XI classe della sezione C, appartenenti alle specializzazioni d'indirizzo bilingue per la lingua italiana.

Illustri ospiti hanno preso parte a questa manifestazione, che ha riunito al suo interno entità attive in ambiti e direzioni diverse ma accomunate dal medesimo intento di promozione della lingua e della cultura italiana in Romania.

Il moderatore dell'incontro è stato il docente Alexandru Laszlo, italianista di grande valore, che ha aperto l'evento e ha progressivamente dato la parola alle personalità ufficiali presenti per un saluto, a partire dalla direttrice del Collegio «George Barițiu», Alina Bărăian, seguita dalla docente universitaria Patrizia Ubaldi, responsabile del Centro Culturale Italiano di Cluj, Anna Maria Pignatiello, lettrice di italiano presso il Collegio Nazionale «George Barițiu», Gianni Calderon, presidente di COMITES Romania e Massimo Novali, console onorario d'Italia a Cluj.

La signora Ioana Grosaru, presidente della RO.AS.IT. ha presentato brevemente la storia e l'attività dell'associazione che riunisce al suo interno i membri della comunità storica italiana

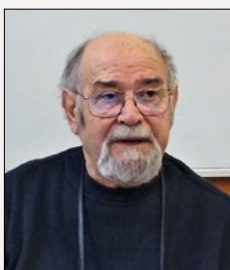
sul territorio della Romania, e le attività intraprese per conservarne l'identità, tra cui si enumera anche la pubblicazione delle opere firmate da Antonio Rizzo, membro attivo della RO.AS.IT. fin dal suo trasferimento in Romania, 16 anni fa. Attraverso questi libri, lo scrittore avvicina la lingua e la letteratura italiana al pubblico romeno – soprattutto agli alunni e ai docenti che studiano questa materia – in una forma accessibile e interdisciplinare, che colloca la letteratura italiana all'interno del vasto contesto storico in cui prende vita.

Durante gli incontri, lo scrittore ha parlato agli alunni dell'evoluzione della lingua italiana, degli esponenti più importanti della letteratura italiana e della *Commedia dell'arte*, presentando il *Quaderno 5* della serie «Mi ricordo di un giorno di scuola», *La Storia della lingua italiana*, pubblicato dalla RO.AS.IT.

de
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

Antonio Rizzo

Giornata dedicata alla storia della lingua italiana a Cluj-Napoca

APRILIE · IUNIE

AL BANO

Al Bano, legendarul artist care conferă muzicii italiene o savoare aparte, revine în România pentru a celebra 80 de ani de viață printr-un concert - eveniment menit să creeze amintiri de neuitat. Intitulat „AL BANO & SIMFONICO”, concertul face parte din cadrul turneului aniversar din acest an și va fi prezentat publicului din țara noastră pe 27 mai, la Sala Palatului din București, începând cu orele 20:00.

CONCERT ANIVERSAR 80 DE ANI

Magic FM ROMÂNIA TV

AL BANO CARRISI PRODUCTION

27 MAI
SALA PALATULUI
ORA 20:00

PREMIERA

AL BANO
& SIMFONICO

INVITAȚI SPECIALI

PAULA SELING | ALINA SORESCU | SOPRANA: SILVIA MICU

VALAHIA SYMPHONY ORCHESTRA

DIRIGOR: ALTERISIO PAOLETTI

BILETE PE **tablet** ȘI ÎN REȚEAUA MAGAZINELOR PARTENERE CĂT ȘI CASERIA SĂLII PALATULUI

invent YOON blitz BlackCab iConcerts INFO MUSIC

aniversează împlinirea vârstei de 80 de ani în concert la Sala Palatului din București

Al Bano, il leggendario artista che conferisce alla musica italiana un gusto particolare, torna in Romania per celebrare i suoi 80 anni con un concerto-

festeggia i suoi 80 anni con un concerto alla Sala Palatului di Bucarest

evento capace di creare ricordi indelebili. Intitolato «AL BANO & SIMFONICO», il concerto fa parte del tour anniversario di quest'anno, presentato al pubblico del nostro paese il 27 maggio alla Sala Palatului di Bucarest, a partire dalle ore 20:00.

Acompaniat de instrumentiștii Valahia Symphony Orchestra sub bagheta maestrului dirijor Alterisio Paoletti, Al Bano va cuceri audiența cu un repertoriu variat ce va cuprinde cele mai aplaudate melodii. De la celebra piesă de debut *Nel sole*, la seria refrenelor nostalgice precum *Felicità*, *Ci sarà*, *Sempre sempre*, *Libertà* sau ale altor titluri de rezonanță, concertul de la București va fi completat cu momente muzicale susținute de invitați speciali. Paula Seling, Alina Sorescu și soprana Silvia Micu sunt vocile care vor confirma încă o dată faptul că muzica unește oamenii fără să țină cont de granițe, cultură sau vârstă.

La numai câteva luni distanță de concertul susținut pe scenele din țara noastră, Al Bano se declară îndrăgostit iremediabil de România și le promite spectatorilor o seară muzicală veritabilă, un concert aniversar pe care îl vor purta în suflete pentru tot restul vieții.

Biletele au fost puse în vânzare și pot fi achiziționate online de pe Iabilet.ro, din rețeaua magazinelor partenere Iabilet.ro și de la casa de bilete a Sălii Palatului. Prețul unui bilet variază în funcție de categoria de loc, astfel: Cat.1 – 375 lei, Cat.2 – 295 lei, Cat.3 – 225 lei și Cat.4 – 155 lei.

Accompagnato dagli strumentisti della Valahia Symphony Orchestra, diretta dal maestro Alterisio Paoletti, Al Bano conquisterà il pubblico con un ricco repertorio che comprenderà le sue canzoni più famose. Dal celebre brano di debutto *Nel sole*, alla serie di ritornelli nostalgici come *Felicità*, *Ci sarà*, *Sempre sempre*, *Libertà*, e ad altri titoli famosi, il concerto di Bucarest sarà completato da momenti musicali sostenuti da invitati speciali. Paula Seling, Alina Sorescu e la soprano Silvia Micu sono le voci che confermeranno ancora una volta come la musica possa unire le persone senza tener conto di confini, cultura ed età.

A pochi mesi di distanza dal concerto sostenuto sui palchi del nostro paese, Al Bano si dichiara irrimediabilmente innamorato della Romania e promette agli spettatori una serata di vera musica, un concerto anniversario che rimarrà per sempre nei loro cuori.

I biglietti sono già in vendita e possono essere acquistati online su Iabilet.ro, nei negozi partner con Iabilet.ro e presso la biglietteria di Sala Palatului. Il prezzo dei biglietti varia in funzione della categoria di posto, in questo modo: Cat. 1 – 375 lei, Cat. 2 – 295 lei, Cat. 3 – 225 lei e Cat. 4 – 155 lei.

Al Bano Carrisi s-a născut la Cellino San Marco (Brindisi) din Puglia, la 20 mai 1943. A descoperit marea vocație pentru muzică în copilărie. Nu întâmplător a decis la vârsta de doar 16 ani să „emigreze” la Milano pentru a călca pe urmele lui Domenico Modugno, originar din San Pietro Vernotico, centru aflat la doar câțiva kilometri depărtare de Cellino.

În luna noiembrie a anului trecut, îndrăgitul cuplu Al Bano și Romina Power au împărțit scena de la Sala Palatului și au făcut un adevărat spectacol la BT Arena Cluj-Napoca, cucerind inimile miilor de nostalgici melomani, dar și ale celor mai tineri admiratori. Al Bano și Romina Power au format unul dintre cele mai de succes și îndrăgite cupluri în anii '70 – '80. Ei sunt un simbol al muzicii italienești și au cunoscut succesul la nivel internațional prin piesele lor memorabile.

Al Bano și Romina au dat lovitura cu piesa *Felicità*, pe care au lansat-o în 1982. Doi ani mai târziu, au lansat un alt hit – *Ci sarà*. În 1986, au semnat un contract cu casa de discuri WEA, în baza căruia au lansat un album intitulat *Sempre sempre*. Un an mai târziu, a fost lansat următorul lor album – *Libertà*. Piesa de titlu a ajuns atunci în fruntea topurilor muzicale.

Foto: MGS - Band on the Wall / Wikimedia.org

Al Bano & Romina Power, 1976

Al Bano Carrisi è nato a Cellino San Marco (Brindisi) di Puglia, il 20 maggio del 1943. Ha scoperto nell'infanzia la sua grande vocazione per la musica.

Non a caso, a 16 anni, ha deciso di «emigrare» a Milano per seguire le orme di Domenico Modugno, originario di San Pietro Vernotico, città a pochi chilometri da Cellino.

Lo scorso novembre, l'amata coppia composta da Al Bano e Romina Power ha condiviso il palco di Sala Palatului e ha offerto un vero spettacolo presso la BT Arena di Cluj-Napoca, conquistando i cuori di milioni di melomani nostalgici e anche degli ammiratori più giovani. Al Bano e Romina Power hanno formato una delle più famose e amate coppie degli anni '70 e '80. Sono un simbolo della musica italiana e hanno conosciuto il successo internazionale grazie ai loro brani memorabili.

Al Bano e Romina hanno fatto fortuna con la canzone *Felicità*, presentata nel 1982. Due anni dopo, hanno lanciato un'altra hit – *Ci sarà*. Nel 1986 hanno firmato un contratto con la casa discografica WEA, con cui hanno lanciato l'album intitolato *Sempre sempre*. Un anno più tardi, hanno presentato il seguente album – *Libertà*. Il brano da cui è tratto il titolo dell'album ha scalato le classifiche musicali.

O întreagă săptămână dedicată lui **Dante** la București

Cu ocazia DanteDi (25 martie), în perioada 23-30 martie 2023, a avut loc la București „Săptămâna Dante”, ce a cuprins o serie bogată de evenimente variate dedicate figurii lui Dante, proiect în organizarea căruia RO.AS.IT. s-a alăturat ca partener Societății Dante Alighieri - Comitetul din București și Colegiului Național „Ion Neculce”. În cadrul proiectului au fost implicați și: Liceul „Sandro Pertini” din Genova, Liceul Teoretic „Dante Alighieri” din București, Colegiul Național de Muzică „George Enescu” din București și Biserica Italiană din București.

In occasione del DanteDi (25 marzo), dal 23 al 30 marzo 2023, a Bucarest si è svolta la «Settimana Dante», che ha compreso una ricca serie di eventi diversi, dedicati alla figura di Dante, progetto nella cui organizzazione la RO.AS.IT. si è unita come partner alla Società Dante Alighieri - Comitato di Bucarest e al Collegio Nazionale «Ion Neculce». Coinvolti nel progetto sono stati anche: il Liceo Statale «Sandro Pertini» di Genova, il Liceo Teorico «Dante Alighieri» di Bucarest, il Collegio Nazionale di Musica «George Enescu» di Bucarest e la Chiesa Italiana di Bucarest.

de
Olivia Simion

traducerea
interviului din
italiană în română
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

ISTORIA LIMBII ITALIENE LA COLEGIUL NAȚIONAL „ION NECULCE”

Prima oprire din itinerarul bogat al „Săptămânii Dante” a fost prezentarea cărții editate de RO.AS.IT., *Storia della lingua italiana*, a autorului Antonio Rizzo. Astfel, în data de 23 martie, într-o lecție susținută elevilor de la Colegiul „Neculce”, scriitorul a integrat figura lui Dante, ca Părinte al Limbii Italiene, în evoluția istorică a limbii italiene, de la începuturile sale și până în prezent. În cele două ore desfășurate într-o atmosferă relaxată, elevii și profesorii prezenți la manifestare au putut aprofunda o tematică extrem de utilă în studiul limbii și literaturii italiene, pentru că, fără limbă, nu există literatură, iar cunoașterea istoriei și devenirii limbii italiene este de o importanță majoră pentru cine vrea să aprofundeze cultura și literatura Italiei.

DANTE IN MUSICA

Nucleul central al „Săptămânii Dante” a fost proiectul *Dante in musica*, ce a dat naștere a două zile pline, intense, dar și foarte frumoase în 27 și 28 martie, zile în care pasiunea pentru muzică a fost catalizatorul în jurul căruia s-au format legături, prietenii și momente de neuitat. Protagoniștii evenimentelor au fost elevii Ansamblului Vocal al Liceului de Stat „Sandro Pertini” din Genova,

LA STORIA DELLA LINGUA ITALIANA AL COLLEGIO NAZIONALE «ION NECULCE»

La prima tappa del lungo itinerario della «Settimana Dante» è stata la presentazione del libro pubblicato dalla RO.AS.IT., *Storia della lingua italiana*, dell'autore Antonio Rizzo. Così, il 23 marzo, durante una lezione sostenuta per gli alunni del Collegio «Neculce», lo scrittore ha integrato la figura di Dante, come Padre della Lingua Italiana, nell'evoluzione storica della lingua italiana, dai suoi inizi fino al presente. Durante le due ore, passate in un'atmosfera rilassante, gli alunni e i professori presenti alla manifestazione hanno potuto approfondire un tema di estrema utilità nello studio della lingua e della letteratura italiana, perché, senza lingua non esiste letteratura, e la conoscenza della storia e dell'evoluzione della lingua italiana è di grande

Workshop la Colegiul Național „Ion Neculce”

Workshop al Collegio Nazionale «Ion Neculce»

care au fost găzduiți timp de trei nopți de familiile unor elevi de la Colegiul Național „Ion Neculce”. Cei doisprezece elevi extrem de talentați au fost însoțiți de prof. Alberto Macrì și de directorul ansamblului, Luca Dellacasa, și au luat parte la patru manifestări importante pe parcursul celor două zile.

Prima dintre activități s-a desfășurat la Colegiul Național „Ion Neculce” și a fost un workshop comun cu elevii români, în care s-au prezentat tehnici de pregătire a corpului și a vocii înainte de a cânta, s-au făcut câteva exerciții de ritm, s-a cântat împreună, iar elevii români și italieni au putut interacționa și lega prietenii. Prima zi s-a încheiat cu o mostră de virtuozitate oferită în cadrul unui concert în care membrii Ansamblului Vocal al Liceului „Sandro Pertini” au evoluat alături de elevii ai Liceului Național de Muzică „George Enescu”.

A doua zi de activități a reluat workshopul comun, de data aceasta la Liceul Teoretic „Dante Alighieri”. Aici elevii liceului din București au prezentat și un program muzical, ce i-a încântat pe colegii lor italieni. La final, tinerii au făcut împreună karaoke și s-au bucurat laolaltă de magia muzicii. Programul proiectului *Dante in musica* s-a terminat magistral într-un concert de muzică sacră, dedicat perioadei dinaintea Paștelui, susținut de Ansamblul Vocal al Liceului „Pertini” în spațiul înălțător al Bisericii Italiene din București. Dirijați de prof. Luca Dellacasa, care a interpretat și câteva partituri la orgă, elevii au dat dovada măiestriei lor, cântând impecabil și învăluind publicul în atmosfera sublimă creată de vocile lor.

I-am rugat pe prof. Alberto Macrì și pe dirijorul ansamblului vocal, Luca Dellacasa, să ne răspundă la câteva întrebări despre timpul petrecut la București în acest frumos proiect, așadar vă invităm să citiți în continuare detaliile și impresiile pe care ni le-au transmis.

Ansamblul Vocal al Liceului „Sandro Pertini” din Genova a susținut două concerte la București, unul dedicat lui Dante la Liceul

importanța per chi desideri approfondire la cultura e la letteratura d'Italia.

DANTE IN MUSICA

Il nucleo centrale della «Settimana Dante» è stato il progetto *Dante in musica*, che ha dato vita a due giornate piene, intense, ma anche molto belle, il 27 e il 28 marzo, giornate in cui la passione per la musica è stata il catalizzatore intorno

Workshop la Liceul Teoretic „Dante Alighieri”

Workshop al Liceo Teorico «Dante Alighieri»

Karaoke la Liceul Teoretic „Dante Alighieri”

Karaoke al Liceo Teorico «Dante Alighieri»

al quale sono nati legami, amicizie e momenti indimenticabili. Protagonisti dell'evento sono stati gli alunni dell'Ensemble Vocale del Liceo Statale «Sandro Pertini» di Genova, che sono stati ospitati per tre notti dalle famiglie degli studenti del Collegio Nazionale «Ion Neculce». I dodici alunni di grande talento sono stati accompagnati

„George Enescu”, iar celălalt de muzică sacră la Biserica Italiană. Ne puteți spune ceva despre programele muzicale susținute în timpul celor două concerte (conceptul, alegerea pieselor, legătura cu Dante)?

Luca Dellacasa: Cu ocazia „Săptămânii Dante” și în special pentru concertul dedicat în mod expres lui Dante, Ansamblul Vocal al Liceului „Pertini” a dorit să-și concentreze atenția asupra pieselor din diferite perioade și stiluri la care Dante însuși, mai ales în *Divina Comedie*, face referire clară: și astfel am început concertul cu piesa în cânt gregorian *Asperges me*, la care Dante face referire în Cântul XXXI al *Purgatoriului*: „Quando fui presso a la beata riva, «Asperges me» și dolcemente udissi, che nol so rimembrar, non ch'io lo scriva” („și-atât de dulce-un cântec s-auzi «Spăla-mă-voi», când lângă mal ea stete, că nu să-l scriu, dar nu-l pot nici gândi” - trad. George Coșbuc). Apoi am continuat cu *Salve Regina*, într-o variantă polifonică bazată pe practica medievală a organumului (melodia principală este întărită de alte melodii cântate la a patra, a cincea sau la octavă în raport cu melodia principală): de data aceasta Dante menționează această rugăciune importantă în Cântul VII al *Purgatoriului*: „«Salve, Regina» in sul verde e 'n su' fiori quindi seder cantando anime vidi, che per la valle non parean di fuori” („și duhuri, ce pe pajșiți s-așezară, cântau aci *Salve Regina*-n cor, pe cari din deal nu le vedeai de-afară.” - trad. George Coșbuc). Alături de muzica veche și, prin urmare, cea mai apropiată de Dante, Ansamblul a dorit să propună și piese ale unor compozitori contemporani: acesta a fost, de exemplu, cazul piesei foarte emblematică și, de asemenea, bogate în sonorități deosebite – care amintesc de decorurile dantești, uneori întunecate și sumbre – a lui Giovanni Bonato, al cărui text este preluat din Cântul VII al *Paradisului*: „Dunque a Dio convenia con le vie sue riparar l'omo a sua intera vita, dico con l'una, o ver con amendue” („și-avu să-i scoată Dumnezeu, în fine, pe-un drum al său, la viață lămurită; eu zic pe-un drum, sau pe-ambe, mai bine” - trad. George Coșbuc); sau cum a fost cazul piesei lui Marco Ferretti bazată pe textul Cântului V al *Infernului*: „Amor, ch'al cor gentil ratto s'apprende prese costui de la bella persona che mi fu tolta; e 'l modo ancor m'offende. Amor, ch'a nullo amato amar perdona, mi prese del costui piacer sì forte, che, come vedi, ancor non m'abbandona” („Amor, ce 'n inimi iute-și face drum, l-a prins cu-a mea frumsețe, ce răpita mi-a fost astfel, că și-azi mă doare cum. Amor, ce-a-sa iubire-o vrea iubită, plăceri de el nestins în mine-a pus, că sunt de el cum vezi și-acum robită” - trad. George Coșbuc).

Concertul de la Biserica Italiană a fost conceput în schimb ca un moment de reflecție și meditație asupra tainelor patimii, morții și

dal prof. Alberto Macrì e dal direttore dell'ensemble, Luca Dellacasa, e hanno preso parte a quattro importanti manifestazioni nell'arco delle due giornate.

La prima attività si è svolta presso il Collegio Nazionale «Ion Neculce» ed è stato un workshop comune con gli alunni romeni, in cui sono state presentate le tecniche di preparazione del corpo e della voce prima di cantare, sono stati svolti esercizi di ritmo, si è cantato insieme, e gli alunni romeni e italiani hanno potuto interagire tra loro e fare amicizia. La prima giornata si è conclusa con una mostra di bravura offerta in concerto dai membri dell'Ensemble Vocale del Liceo Statale «Sandro Pertini» che si sono esibiti insieme agli alunni del Liceo Nazionale di Musica «George Enescu».

Nella seconda giornata di attività è stato ripreso il workshop comune, ma questa volta presso il Liceo Teorico «Dante Alighieri». Qui gli alunni di Bucarest hanno anche presentato un programma musicale, molto apprezzato dai colleghi italiani. Alla fine, gli alunni hanno cantato insieme al karaoke e si sono goduti la magia della musica. Il programma del progetto *Dante in musica* si è concluso magistralmente con un concerto di musica sacra, dedicata al periodo prepasquale sostenuto dall'Ensemble Vocale del Liceo «Pertini», nello spazio solenne della Chiesa Italiana di Bucarest. Diretti dal prof. Luca Dellacasa, che ha anche eseguito alcuni brani all'organo, gli alunni hanno dimostrato la propria maestria, cantando in modo impeccabile e coinvolgendo il pubblico nella sublime atmosfera creata dalle loro voci.

Abbiamo chiesto al prof. Alberto Macrì e al direttore dell'Ensemble vocale, Luca Dellacasa, di rispondere ad alcune domande sul tempo trascorso a Bucarest in questo bellissimo progetto, quindi vi invitiamo di seguito a leggere i dettagli e le impressioni che ci hanno trasmesso.

L'Ensemble Vocale del Liceo «Sandro Pertini» di Genova ha sostenuto a Bucarest due concerti, uno dedicato a Dante al Liceo «George Enescu», e l'altro di musica sacra alla Chiesa Italiana. Potrebbe dirci qualcosa sui programmi musicali eseguiti durante i due concerti (il concetto, la scelta dei brani, il legame con Dante)?

A Bucarest,
un'intera settimana
dedicata a **Dante**

învierii lui Cristos, pe care biserica universală le amintește în acea perioadă: Ansamblul a interpretat, într-adevăr, unele dintre piesele programate pentru Duminică Floriilor, *Hosanna filio David*, în cânt gregorian, urmată de *Occurrunt turbae*, în polifonie, de Giuseppe Antonio Bernabei, un compozitor mai puțin cunoscut, dar nu mai puțin semnificativ și prolific: a trăit în secolul al XVIII-lea și a fost maestru de capelă (și consilier de curte) la München. Pasajul vorbește despre primirea lui Isus Cristos în Ierusalim de către mulțimile de evrei. A urmat apoi celebrul *Christus factus est* de Felice Anerio, roman, pentru ca programul să continue cu *In monte Oliveti* de Anton Bruckner și să se încheie cu cântarea lui Zaharia *Benedictus Dominus Deus Israel* al marelui Carlo Gesualdo da Venosa și cu *Les sept paroles de Notre-Seigneur Jesus-Christ sur la croix*, de Charles Gounod, o capodoperă a romantismului muzical francez inspirată de marea școală de polifonie clasică din Palestrina.

O legătură puternică, așadar, în muzică și în lumea actuală, între culturi de diferite epoci și origini geografice, legătură care trebuie să stea la baza oricărei relații între indivizi, într-o societate ancorată adesea în individualism, egoism sau izolații de natură variată.

Pe lângă concerte, tinerii implicați în proiect au mai participat și la două workshopuri. Puteți explica cititorilor noștri cum ați conceput aceste workshopuri (ce fel de exerciții includ, utilitatea lor, legăturile care se formează)?

Luca Dellacasa: Aceste workshopuri au fost concepute cu două obiective: primul este de a ajuta elevii și elevii liceelor implicate să devină conștienți de propria voce cântată și de posibilitățile care, pe baza unei tehnici vocale adecvate și a unei atitudini posturale corecte, pot deriva din aceasta în ceea ce privește sunetul singular și de grup. Exercițiile au fost concepute pentru a ajuta la detensionarea mușchilor, în special în zonele superioare (brațe, umeri, gât) legate de organele care ajută la emiterea sunetului și în zonele utile susținerii respirației (picioare, abdomen) și, de asemenea, pentru dezvoltarea și rafinarea urechii externe și interne. Ureche pentru a auzi ce se întâmplă în afară și ureche pentru a auzi ceea ce este produs de fiecare elev. Al doilea obiectiv, strâns legat de primul, este unirea și consolidarea legăturilor muzicale și umane dintre băieți și fete de aceeași vârstă, dar din școli, țări, culturi și origini diferite. Muzica, văzută ca experiență educațională, așadar, și, de asemenea, ca element de depășire a diferențelor și barierelor sociale și culturale. Deci am căutat un repertoriu care în primul rând să fie ușor de folosit și captivant din punct de vedere ritmic și melodic, iar apoi să fie și lipsit de dificultăți (în principal muzical-tehnice

Luca Dellacasa: Per la «Settimana Dante» e in particolare per il concerto dedicato espressamente a Dante, l'Ensemble Vocale del Liceo «Pertini» ha voluto concentrare l'attenzione su brani di diverse epoche e stili ai quali lo stesso Dante, soprattutto nella *Divina Commedia*, fa chiaro riferimento. E così abbiamo iniziato il concerto con il brano in canto gregoriano «Asperges me», che Dante richiama nel XXXI canto del *Purgatorio*: «Quando fui presso a la beata riva, “Asperges me” si dolcemente udissi, che nol so rimembrar, non ch'io lo scriva». Poi abbiamo proseguito con *Salve Regina*, in una versione polifonica basata sulla pratica medioevale dell'organum (la melodia principale è rinforzata da altre melodie cantate alla quarta, alla quinta, o all'ottava rispetto appunto alla melodia principale): questa volta Dante nomina questa importante preghiera nel VII canto del *Purgatorio*: «“Salve, Regina” in sul verde e 'n su' fiori quindi seder cantando anime vidi, che per la valle non parean di fuori». Insieme alla musica più antica e più vicina quindi a Dante, l'Ensemble ha voluto proporre anche brani di compositori viventi: è stato il caso, ad esempio, del brano molto emblematico e anche ricco di particolari sonorità – che richiamano le ambientazioni a volte cupe o tetre dantesche – di Giovanni Bonato, il cui testo è tratto dal VII canto del *Paradiso*: «Dunque a Dio convenia con le vie sue riparar l'omo a sua intera vita, dico con l'una, o ver con amendue»; oppure il caso del brano di Marco Ferretti basato sul testo del V canto dell'*Inferno*: «Amor, ch'al cor gentil ratto s'apprende prese costui de la bella persona che mi fu tolta; e 'l modo ancor m'offende. Amor, ch'a nullo amato amar perdona, mi prese del costui piacer sì forte, che, come vedi, ancor non m'abbandona».

Il concerto alla Chiesa Italiana è invece stato concepito come momento di riflessione e meditazione sui misteri della passione, morte e resurrezione di Cristo, che la chiesa universale ricordava in quei giorni: l'Ensemble ha infatti eseguito alcuni dei brani previsti per la Domenica delle Palme, *Hosanna filio David*, in canto gregoriano, seguito da *Occurrunt turbae*, in polifonia, opera di Giuseppe Antonio Bernabei, un compositore meno noto, ma non per questo meno significativo e prolifico: vissuto nel XVIII secolo fu maestro di cappella (e consigliere di corte) a Monaco di Baviera. Il brano racconta dell'accoglienza di Gesù Cristo a Gerusalemme da parte delle folle degli Ebrei. È seguito poi il celeberrimo *Christus factus est* di Felice Anerio, romano, per poi proseguire con *In monte Oliveti* di Anton Bruckner, e concludere con il cantico di Zaccaria *Benedictus Dominus Deus Israel* del grande Carlo Gesualdo da Venosa e con *Les sept paroles de Notre-Seigneur Jesus-Christ sur la croix*, di Charles Gounod, capolavoro del Romanticismo musicale francese

Concert la Liceul „George Enescu”

Concerto al Liceo «George Enescu»

și lingvistice) pentru a putea fi folosit chiar și într-un număr limitat de întâlniri și indiferent de diferitele medii și experiențe muzicale anterioare ale elevilor.

Fiecare dintre elevii italieni care au venit la București studiază muzica la Liceul de Stat „Sandro Pertini” și învață să cânte la unul sau două instrumente. În schimb, la București au ajuns ca ansamblu vocal. Ne puteți spune mai multe despre cum a luat naștere acest grup coral?

Alberto Macrì: Ansamblul vocal al Liceului de Muzică „Sandro Pertini” din Genova s-a format anul trecut în vară cu ocazia unui curs care

inspirato alla grande scuola della polifonia classica di Palestrina.

Un legame forte, quindi, nella musica come nella cultura odierna, tra culture di epoche e origini geografiche differenti, legame che deve essere alla base di qualunque rapporto tra gli individui, in una società spesso ancorata in individualismi, egoismi o chiusure di vario tipo.

A parte i concerti, i ragazzi coinvolti nel progetto hanno partecipato anche a due workshop. Può spiegare ai nostri lettori come ha pensato questi workshop (che tipo di esercizi include, la sua utilità, i legami che si formano)?

Luca Dellacasa: Questi workshop sono stati concepiti con due obiettivi: il primo è quello di aiutare le studentesse e gli studenti dei licei coinvolti a raggiungere una consapevolezza della voce cantata e delle possibilità che, sulla base di una tecnica vocale adeguata e di un corretto atteggiamento posturale, ne possono derivare in termini di suono del singolo e del gruppo. Gli esercizi sono stati pensati per aiutare lo scioglimento muscolare, soprattutto delle zone superiori (braccia, spalle, collo) afferenti gli organi di produzione del suono e delle zone utili al sostegno respiratorio (gambe, addome) e inoltre per sviluppare e affinare l'orecchio, esterno e interno. Orecchio per sentire ciò che accade all'esterno e orecchio per sentire quello che viene prodotto da ogni studente. Il secondo obiettivo, strettamente legato al primo, è quello di unire e consolidare i legami musicali e umani tra ragazzi e ragazze di pari età ma di scuole, paesi, culture e origini diverse. La musica come esperienza formativa, dunque, e anche come elemento di superamento delle differenze e delle barriere sociali e culturali. Quindi abbiamo ricercato un repertorio intanto di facile uso e accattivante dal punto di vista ritmico e melodico, e poi che fosse privo di difficoltà (principalmente musicali-tecniche e linguistiche) in modo da poter essere utilizzato con un numero di incontri limitato e sulla base delle diverse provenienze e delle esperienze musicali progresse degli studenti.

Concert la Biserica Italiană

Concerto alla Chiesa Italiana

a implicat inițial o duzină de studenți. Începând din septembrie, am decis să continuăm această experiență cu repetiții săptămânale în căutarea unor oportunități de a performa, atât în Genova, cât și în străinătate. Și așa a luat naștere minunata experiență de la Cluj, urmată de concerte în Iordania, Amman și acum la București.

Care a fost impresia generală după zilele petrecute la București? A fost atins obiectivul proiectului?

Alberto Macri: Pe parcursul a 17 ani de când predau, am avut multe experiențe de acest tip. Trebuie să spun că sejurul la București a fost diferit de altele. Organizare perfectă, primire fantastică și o atmosferă de prietenie care se respira încă de la sosirea în aeroport. Cred cu tărie că trebuie să continuăm să mărim numărul acestor experiențe în optica unei cetățenii europene, oferind studenților experiențe prin care să poată crește și prin care să se confrunte cu tinerii de aceeași vârstă din alte țări. Vă așteptăm la Genova!

DANTE ÎN RĂZBOI

Pentru a încheia la înălțime o săptămână destinată integral figurii Poetului Suprem Dante Alighieri, după evenimentele dedicate lui Dante ca părinte al Limbii Italiene și lui Dante în muzică, în 30 martie a avut loc o prezentare despre Dante ca om politic și implicarea acestuia în chestiunile politice și războinice ale Florenței secolului al XIII-lea.

Prezentarea ținută de Antonio Rizzo s-a desfășurat la Colegiul Național „Ion Neculce”, unde elevii au putut afla aspecte extrem de interesante despre situația istorică a statelor italiene în perioada lui Dante, despre frământările politice, stratificările sociale, sistemul de conducere și numeroasele bresle ale Florenței, precum și despre frecventele fricțiuni și războaie dintre guelfi și ghibelini, pentru a se concentra ulterior pe Bătălia de la Campaldino (1289), la care Dante a luat parte din postura de combatant și care a fost ulterior și sursă de inspirație pentru versuri ilustrative din opera sa.

S-a încheiat astfel o serie bogată de evenimente care l-au adus mai aproape de elevi pe Dante, de la inovator al limbii, la poet cântat peste secole, la om politic și soldat.

I ragazzi italiani venuti a Bucarest studiano musica al Liceo Statale «Sandro Pertini» e ognuno di loro impara a suonare uno o due strumenti. Invece a Bucarest sono arrivati come un Ensemble vocale. Ci potrebbe dire di più su com'è nato questo gruppo corale?

Alberto Macri: L'ensemble Vocale del Liceo Musicale «Sandro Pertini» di Genova si è formato lo scorso anno in estate in occasione di un corso che ha coinvolto inizialmente una decina di studenti. A partire da Settembre, abbiamo deciso di proseguire con questa esperienza con prove settimanali cercando opportunità performative sia a Genova che all'estero. E così è nata la meravigliosa esperienza a Cluj cui hanno fatto seguito i concerti in Giordania, ad Amman, e ora a Bucarest.

Qual è stata l'impressione generale dopo i giorni trascorsi a Bucarest? È stato raggiunto l'obiettivo del progetto?

Alberto Macri: Nel corso di 17 anni di insegnamento ho svolto molte esperienze di questo tipo. Devo dire che il soggiorno a Bucarest è stato diverso dalle altre. Organizzazione perfetta, accoglienza fantastica e un clima di amicizia che si è respirato sin dall'arrivo in aeroporto. Sono fermamente convinto si debba continuare incrementando queste esperienze in un'ottica di cittadinanza europea e offrendo agli studenti esperienze di crescita e confronto con coetanei di altri paesi. Vi aspettiamo a Genova!

DANTE ALLA GUERRA

Per concludere ad alto livello la settimana destinata integralmente alla figura del Sommo Poeta Dante Alighieri, dopo gli eventi dedicati a Dante come Padre della Lingua Italiana e a Dante in musica, il 30 marzo ha avuto luogo una presentazione su Dante come uomo politico e sulla sua implicazione nelle questioni politiche e belliche di Firenze nel XIII secolo.

La presentazione tenuta da Antonio Rizzo si è svolta presso il Collegio Nazionale «Ion Neculce», dove gli alunni hanno potuto scoprire aspetti molto interessanti riguardanti la situazione storica degli stati italiani durante il periodo di Dante, l'instabilità politica, le stratificazioni sociali, il sistema di governo e le numerose corporazioni fiorentine, come anche in merito alle frequenti frizioni e agli scontri tra guelfi e ghibellini, per poi concentrarsi sulla Battaglia di Campaldino (1289), cui Dante prese parte come soldato, e che fu più tardi fonte d'ispirazione per i versi illustrativi della sua opera.

Si è così conclusa una ricca serie di eventi che hanno avvicinato di più gli alunni a Dante, come innovatore della lingua, poeta cantato nei secoli e uomo politico e soldato.

„Dante în război”,
prezentare susținută de
Antonio Rizzo

«Dante alla guerra»,
prezentazione ținută de
Antonio Rizzo

Călătorii literare în țara frumuseții

de
Ionel Gheorghiu

traduzione
Clara Mitola

Opera scriitorului Duiliu Zamfirescu îl definește ca una dintre personalitățile cele mai mari ale literaturii române, el numărându-se printre conștiințele artistice desăvârșite ale acesteia. Perioada romană a călătoriei sale reprezintă și un moment de culme al scriitorului. Volumul său de poezii *Alte orizonturi* (1894) prezintă o tematică inspirată din antichitatea greco-romană. Ideea unui volum de poezii „inspirate de pământul Italiei” îi vine curând după sosirea sa acolo (Scrisoare către Iacob Negruzzi din 11 mai 1890) și chiar de la primele poezii consacrate mediului italic, ca și celui elen, se remarcă acea tristețe atât de caracteristică scriitorului în perioada anilor 1890-1900. O proprie caracterizare o aflăm dintr-o scrisoare către Elena Miller-Verghy:

„Acum sunt aici, în singurătatea solemnă a Romei. Fără nici un necaz serios, mă simt trist, cuprins de acel fel de disperare înăbușită ce mi se pare că trebuie să se găsească în toate sufletele când vine ceasul reculegerii, când gândul te poartă îndărăt și înainte, când îți apare evidentă nestatornicia lumii și a înseși firei tale.” (Scrisoare din 2/14 septembrie 1896)

Melancolia ruinelor, a trecutului se suprapunea cu sentimentul complex al conștiinței de sine, prin raportul cu viața, cu arta, cu veșnicia. *De la Villa Tusculana* este unul din cele mai grăitoare exemple ale acestui gen de poezie și, totodată, un veritabil program poetic al perioadei romane a scriitorului. Trimisă în țară, poezia este însoțită de o scrisoare către Titu Maiorescu (14 aprilie 1889) în care mărturișește: „Villa Tusculana e o minunată casă de țară la Frascati, în ale cărei grădini se află ruinele unei vile a lui Cicerone. Din fruntea dealului viderea îmbrățișează toată valea Tibrului, până la mare.” Villa Tusculana își ia numele de la vechiul oraș latin Tusculum, pe locul căruia a fost ridicată și ale cărui urme se văd pretutindeni în acest loc. La Tusculum, Cicero a compus, cu un an înaintea morții sale (45 î.Hr.), tratatul de filosofie *Tusculanae disputationes*.

L'opera dello scrittore Duiliu Zamfirescu lo definisce come una delle maggiori personalità della letteratura romana, annoverandolo tra le sue coscienze artistiche elevate. Il periodo romano del suo viaggio rappresenta anche un momento culminante per lo scrittore. Il suo volume di poesie *Alte orizonturi* (*Altri orizzonti*, 1894) presenta un tema ispirato all'antichità greco-romana. L'idea di un volume di poesie «ispirate dalla terra d'Italia» gli viene poco tempo dopo il suo arrivo in loco (Lettera indirizzata a Iacob Negruzzi dell'11 maggio 1890) e fin dalle prime composizioni consacrate allo spazio italico, come a quello ellenico, emerge questa tristezza così caratteristica dello scrittore nel periodo tra il 1890 e il 1900. Una caratterizzazione di se stesso appare in

una lettera indirizzata a Elena Miller-Verghy: «Ora sono qui, nella solenne solitudine di Roma. Senza nessun problema serio, mi sento triste, in preda a una sorta d'indistinta disperazione che credo debba ritrovarsi in ogni anima al meditare, quando il pensiero ti porta indietro o in avanti, quando ti sembra evidente la mutabilità del mondo e della tua stessa natura.» (Lettera del 2/14 settembre 1896)

La malinconia delle rovine, del passato, si sovrappone al complesso sentimento della coscienza di sé, tramite il rapporto con la vita, con l'arte, con l'eternità. *De la Villa Tusculana* (*Dalla Villa Tuscolana*) è uno degli esempi più espliciti di questo tipo di poesia e, allo stesso tempo, una vera e propria poetica dello scrittore durante il periodo romano. Inviata in patria, la poesia è accompagnata da una lettera a Titu Maiorescu (14 aprile 1889) in cui confessa: «Villa Tuscolana è una meravigliosa casa di campagna di Frascati, nel cui giardino si trovano le rovine di una villa appartenuta a Cicerone. Di fronte alla collina, la vista abbraccia tutta la valle del Tevere, fino al mare». Villa Tuscolana prende il nome dalla vecchia città latina di Tuscolo, al posto della quale è stata eretta e le cui tracce appaiono ovunque in

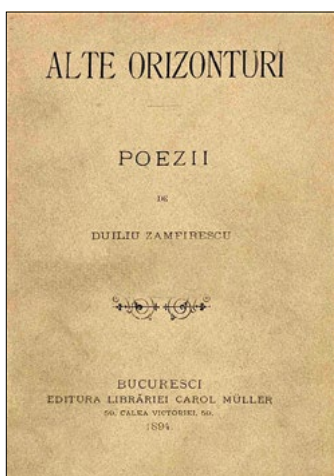

Foto: Wikimedia.org

foto: Oliva Simion

Urseolo este una dintre primele poezii create după ce călătorul pusese piciorul pe pământul Italiei, în mai 1888. Oprindu-se la Veneția, orașul, cu peisajul lui cu totul original ce-l fascinează pe poet, îi prilejuiește reverii și visări romantice, fiind copleșit de farmecul unic al orașului lagunelor. Nume utilizate în poezie, ca Navigieri, Sanudo, Morosini, sunt reale, iar întâmplarea la care se referă autorul privind episodul lui Urseolo, mai puțin celebru, și mai puțin frecventat de înaintași, este atestată în legendele palatelor celebre ale Veneției și în cronicile faimoșilor ei dogi, lucru ce l-a interesat pe autor. *San Marc* (1889), construită vizibil după modelul *Veneției* lui Eminescu, este o altă poezie despre primul popas de neuitat. Clopotul sonor al celebrei catedrale a impresionat mereu pe vizitatori. Eminescu, fără să-l fi auzit, ci numai din lectură, fixa în vers acea idee, întărită acum de Duiliu Zamfirescu: „Vestește falnic lumea c-a mai trecut o clipă!” Nu lipsesc din poezie San Giorgio Maggiore și Lido, care întregesc frumusețea peisajului venețian: „San Giorgio Maggiore, cu umbrele-i de aur/ Deschide drum spre Lido, și Lido înspre ape...” Din nou, mărturisește lui Maiorescu: „Mie, vilele de la Lido și nisipul dinspre Adriatică, ca priveliștea cea de-a pururi nouă a mării, precum și de altă parte sutele lor de gondole, pe o noapte ideal de clară, mi-au lăsat o amintire nepieritoare... Lido nu știu ce-mi spune, de ducă și de uitare.” (20 ianuarie 1889) Tot de inspirație venețiană este și poezia *Sărutând-o unda blondă...* (1891). Celebra plajă de la Lido, văzută până atunci numai în închipuire, l-a impresionat profund: „Te știam, măcar c-avea te-am văzut numai cu gândul”.

Poezia de dragoste *Anzio* (1890) este semnificativă pentru un moment din biografia lui

la acest loc. A Tuscolo, Cicerone a compoșt, un an înainte de moarte (45 a.C.), tratatul filosofic *Tusculanae disputationes*.

Urseolo este una dintre primele poezii create după arriul del viaggatore in Italia, nel maggio del 1888. Fermatosi a Venezia, con il suo paesaggio assolutamente originale che affascina il poeta, la città gli offre l'occasione di abbandonarsi a fantasticherie e sogni romantici, completamente sopraffatto dal fascino unico della città lagunare. I nomi utilizzati nella poesia, come Navigieri, Sanudo, Morosini, sono reali, mentre l'accadimento cui si riferisce l'autore riguardante l'episodio di Urseolo, meno celebre e meno frequentato dai predecessori, è attestato nelle leggende dei palazzi celebri di Venezia e nelle cronache dei suoi famosi dogi, argomento cui l'autore era interessato. *San Marco* (1889), costruita evidentemente secondo il modello di *Venezia* di Eminescu, è un'altra poesia su quella prima sosta indimenticabile. I rintocchi del celebre campanile hanno sempre colpito i visitatori. Eminescu, senza averli ascoltati, e solo leggendone, fissa in versi quest'idea, rafforzata ora da Duiliu Zamfirescu: «Annuncia grandiosamente al mondo che è passato un altro istante!». Nella poesia non mancano nemmeno San Giorgio Maggiore e il Lido, che completano la bellezza del paesaggio veneziano: «San Giorgio Maggiore, con i suoi ombrelli dorati / Apre la strada al Lido, e il Lido verso le acque...» Ancora una volta, confida a Maiorescu: «Le ville del Lido e la sabbia verso l'Adriatico, come una vista costantemente nuova sul mare, insieme anche alle loro centinaia di gondole, in una notte idealmente chiara, mi hanno lasciato un ricordo immortale... il Lido non so di cosa mi parli, di viaggio e di oblio». (20 gennaio

D. Zamfirescu. Fata „cu sânul ars de căldură”, chemată să cânte din chitară și să rămână mereu „nebună, așa cum ești” era soția poetului, Henriette Allievi. La baza acestei poezii, „un efect al unei zile cu soare la mare”, stă o viziune hedonistă. Explozia de bucurie și de încredere, care se revarsă din poezie și din scrisorile către Maiorescu din anul 1889, este rodul întâlnirilor poetului cu viitoarea soție.

Napoli îl descrie în poezia *Adio, Napoli* (1889) astfel: „Oraș de vis și nebunie/Cum n-a fost și n-o să mai fie/Un altul pe pământ”. Frumoase versuri închinat naturii siciliene le găsim și în *Flori de Paște* (1899). Orașul Palermo îi amintește poetului de marele patriot român, ce-și doarme somnul de veci aici: „Vin', Bălcescule, din somnul/ Adormiților în Domnul,/ Să vezi firea cum renaște/ Totul cere Mângâiere/ Pentru florile de Paște”. Spiritul marelui revoluționar este căutat în feeria vegetală din jur: „Unde ești, în care floare/ Clipa ta nemuritoare/ Și-a luat ființă nouă?/ Care plantă elegantă/ Poartă sufletu-ți în rouă?”

foto: Otilia Simin

Studiul profund al lui Leopardi, poetul național al Italiei, va fi una dintre preocupările lui Duiliu Zamfirescu timp de mai mulți ani. Scriitorul, cuprins de admirație, va încerca să traducă *Cânturile* marelui poet, căruia îi găsește asemănări cu Eminescu: „La amândoi, când ne vorbesc cuminți și senini, de durerile lor, accentele au o putere sfâșietoare”. Pe poetul Carducci îl descoperă, de asemenea, în Italia, datorită predilecției comune pentru viziuni și reconstituiri mitologice. Sunt cunoscute șapte poeme din Leopardi și două din Carducci traduse de scriitor și apărute în *Convorbiri literare* și *Ateneul român*, în perioada anilor 1891-1894. Departe de țară, dorul de patrie îi învoldurează sufletul: „Tot spre țară mi se duc gândurile și tot într-acolo bate inima mai vârtos, acum când am băieți!”

1889) D'ispirazione veneziana è anche la poesia *Sărutând-o unda blondă...* (*Baciando l'onda bionda*), 1891. La celebre spiaggia del Lido, finora solo immaginata, lo colpisce profondamente: «Ti conoscevo, sebbene io ti avessi visto solo con la mente».

La poesia d'amore *Anzio* (1890) è importante per un momento della vita di D. Zamfirescu. La ragazza «con il seno bruciato dal calore», chiamata a suonare la chitarra e a rimanere per sempre «pazza, così come sei», era la moglie del poeta, Henriette Allievi. Alla base di questa poesia, «effetto di un giorno al mare con il sole», c'è una visione edonista. L'esplosione di gioia e di fiducia che si riversa dal testo poetico e dalle lettere inviate a Maiorescu nell'anno 1889 sono frutto degli incontri del poeta con la futura moglie.

Descrive così Napoli nella poesia *Adio, Napoli* (*Addio, Napoli*, 1889): «Città di sogno e follia / Come non ne esiste e mai ne esisterà / Un'altra al mondo». Nella poesia *Flori de Paște* (*Fiori di Pasqua*, 1899) troviamo splendidi versi dedicati alla natura siciliana. La città di Palermo ricorda al poeta il grande patriota romeno, che vi riposa per l'eternità: «Svegliati, oh Bălcescu, dal sonno / Di chi si è addormentato nel Signore, / A vedere la natura che rinasce / Tutto chiede Consolazione / Per i fiori di Pasqua». Lo spirito del grande rivoluzionario è cercato nel mondo fantastico di vegetazione circostante: «Dove sei, in quale fiore / Il tuo viso immortale / Ha preso nuovo ardore? / Quale pianta raffinata / Porta il tuo spirito nella rugiada?».

L'attento studio di Leopardi, il poeta nazionale d'Italia, sarà una delle occupazioni di Duiliu Zamfirescu per molti anni. Lo scrittore, preso dall'ammirazione, cercherà di tradurre i *Canti* del grande poeta, che egli trova simile a Eminescu: «In entrambi, quando ci parlano con calma e serenità delle loro pene, gli accenti hanno un potere dilaniante». Allo stesso modo, scopre in Italia il poeta Carducci, grazie alla comune predilezione per visioni e ricostruzioni mitologiche. Sono noti sette poemi di Leopardi e due di Carducci tradotti dallo scrittore e apparsi su *Convorbiri literare* e *Ateneul român* tra il 1891 e il 1894. Lontano dal suo paese, la nostalgia per la patria turbinava nel suo cuore: «Sempre al mio paese corrono i pensieri e sempre in quella direzione il cuore batte più forte, adesso che ho dei figli!»

Viaggi letterari
nel paese della Bellezza
(8ª parte)

«La traduzione è ciò che trasforma tutto, in modo che nulla cambi» (Günter Grass)

Se volessimo definire in modo quanto più esatto l'atto del tradurre, oltre a partire dalla semplice ma già illuminante origine latina della parola (dal verbo *traducere*, vale a dire trasferire, trasportare, portare oltre), esiste una folta bibliografia di autori, scrittori e studiosi che hanno cercato di descrivere la traduzione letteraria nelle sue innumerevoli sfaccettature.

Dacă am vrea să definim cât mai precis actul traducerii, dincolo de a porni de la simpla, dar deja edificatoarea origine latină a cuvântului (de la verbul *traducere*, adică a transfera, a transporta, a duce mai departe), există o bibliografie amplă de autori, scriitori și savanți care au încercat să descrie traducerea literară în nenumăratele ei fațete.

Lo scrittore Italo Calvino, tra gli altri, diceva che «tradurre è un'arte: il passaggio di un testo letterario, qualsiasi sia il suo valore, in un'altra lingua richiede ogni volta un qualche tipo di miracolo. Sappiamo tutti che la poesia in versi è intraducibile per definizione; ma la vera letteratura, anche quella in prosa, lavora proprio sul margine intraducibile di ogni lingua. Il traduttore letterario è colui che mette in gioco tutto se stesso per tradurre l'intraducibile».

Così, in questo numero della nostra rubrica torniamo a parlare di traduzione letteraria con una delle sue protagoniste più affermate e conosciute in Romania, la traduttrice Cerasela Barbone (n. 1976), cui abbiamo posto qualche domanda sulle sue fatiche letterarie.

Sei una delle più attive traduttrici contemporanee di prosa italiana e la lista delle opere tradotte parla da sola. Molti autori e altrettanti stili da restituire in un'altra lingua, insieme anche a contesti storici e sociali, a volte molto specifici. Da Elena Ferrante ad Alberto Moravia, passando per Baricco, Mari, Cognetti, Carpi e Veronesi, con la scrittura di quale autore o autrice ti sei sentita più a tuo agio e perché?

Scriitorul Italo Calvino, printre alții, spunea că „a traduce este o artă: trecerea unui text literar, indiferent de valoarea lui, într-o altă limbă necesită de fiecare dată un fel de miracol. Știm cu toții că poezia în versuri este prin definiție intraducibilă; dar literatura reală, chiar literatura în proză, operează întocmai cu latura intraducibilă a fiecărei limbi. Traducătorul literar este cel care pune totul în joc pentru a traduce intraducibilul”.

Astfel, în acest număr al rubricii noastre readucem în discuție traducerea literară cu unul dintre cei mai de succes și cunoscuți protagoniști ai săi din România, traducătoarea Cerasela Barbone (n. 1976), căreia i-am adresat câteva întrebări despre strădaniile sale literare.

Ești unul dintre cei mai activi traducători contemporani de proză italiană – lista lucrărilor traduse vorbește de la sine. Mulți autori și tot atâtea stiluri de redat într-o altă limbă, alături de contexte istorice și sociale, uneori foarte specifice. De la Elena Ferrante la Alberto Moravia, trecând prin Baricco, Mari, Cognetti, Carpi și Veronesi, cu scrisul cărui autor sau autoare te-ai simțit mai în largul tău și de ce?

Cred că m-am apropiat suficient de natural de stilul Elenei Ferrante ca să am sentimentul că pot s-o redau cât mai adecvat în română. Din tot ce am tradus, cel mai mult mi-au plăcut cărțile de eseu, să zicem așa, *Frantumaglia* și *Invențiile ocazionale*, care au fost și cele mai dificile, de

di
Clara Mitola

traducere
Olivia Simion

traduzione
dell'intervista dal
romeno in italiano
Clara Mitola

dialoghi
letterari

Credo di essermi avvicinata in modo sufficientemente naturale allo stile di Elena Ferrante, tanto da poterlo restituire adeguatamente in romeno. Tra tutto quello che ho tradotto, mi sono piaciuti soprattutto i suoi libri di saggi, diciamo così, *La frantumaglia* e *L'invenzione occasionale*, che d'altra parte sono stati anche i più difficili. Mi piace molto anche Cognetti, tra gli autori che hai elencato, che mi ha costretto a imparare la terminologia delle altezze montane ma anche ad abituarci ad altri spazi culturali, e di cui comprendo bene il senso d'isolamento, lo pratico anch'io con devozione. È vero, non in cima a vette innevate ma tra il cemento di una città soffocante. Con Baricco si è trattato di un incontro breve, mi sono stati assegnati solo pochi capitoli finali, ma in compenso mi ha donato l'amicizia con Mara Chirișescu, che mi è molto cara. Con Mari c'è una relazione complicata, è un maestro dello stile, enigmatico e sorprendente. Continuo a pensare di averlo tradotto troppo presto, quando la mia esperienza era ridotta, in confronto alla sua portata letteraria. Ho avuto il privilegio di incontrarlo a Fosdinovo, qualche anno fa, in uno splendido castello su una collina toscana. È uno dei miei ricordi più dolci. In generale, mi sento a mio agio con i

testi che comprendo senza uno sforzo eccessivo e che, soprattutto, mi emozionano. *Nel mare ci sono i cocodrilli* di Fabio Geda e *Divorare il cielo* di Paolo Giordano ne sono due esempi. Apprezzo anche gli autori che allargano l'orizzonte delle mie conoscenze. Cerco di leggere quasi tutti i riferimenti letterari che trovo menzionati, oltre alle citazioni. Guido Tonelli ha stuzzicato il mio appetito per la scienza e altri campi, tanto che, partendo dalla bibliografia di cui ho avuto bisogno per tradurre la sua opera, sono arrivata ad autori che altrimenti non avrei forse incrociato, come nel caso di Richard Dawkins, Christopher Hitchens, Stephen Fry e Carl Sagan.

Il critico d'arte Rolando Bellini definisce le opere di Pinin Carpi come «una simultaneità di eventi, pittorici, grafici, pittografici e segnici, che bene corrispondono alla sincronica crescita del testo scritto». Che tipo di esperienza è stata tradurre la letteratura per l'infanzia di Pinin Carpi?

Pinin Carpi mi ha aiutato a superare un periodo antipatico. Ho riso molto e mi sono goduta la sua inventiva, il suo senso dell'umorismo, la bontà su cui non esita a scommettere in ogni libro. Mi sono sforzata di tenere sotto controllo un vocabolario che fosse accessibile innanzitutto ai bambini. Non leggo letteratura per bambini, perciò

altfel. Îmi place mult și Cognetti, din înșiruirea ta, care m-a obligat să învăț terminologia înălțimilor muntoase, dar și să mă familiarizez cu alte spații culturale și al cărui sentiment de izolare îl înțeleg bine, îl practic cu devotament. E drept, nu pe creste înzăpezite, ci între betoanele unui oraș îmbâcsit.

Cu Baricco a fost o întrevvedere scurtă, mi-au revenit câteva capitole de la final, dar mi-a adus prietenia cu Mara Chirișescu, pe care o îndrăgesc mult. Cu Mari e o relație complicată, e un mare stilist, enigmatic și surprinzător. Încă cred că l-am tradus prea devreme, când experiența mea era redusă în comparație cu anvergura lui scriitoricească. Am avut prilejul să-l întilnesc la Fosdinovo, cu ceva ani în urmă, într-un splendid castel de pe un deal toscan. E una dintre cele mai înmiresmate amintiri ale mele. În general, mă simt în largul meu în texte pe care le înțeleg fără prea mare efort și care, mai ales, mă emoționează.

În mare sunt crocodili de Fabio Geda și *Devorarea cerului* de Paolo Giordano sînt două exemple. Le apreciez și pe cele care îmi lărgesc orizontul de cunoaștere. Încerc să citesc cam toate referințele literare pe care le găsesc menționate, dincolo de citate. Guido Tonelli mi-a deschis apetitul pentru știință și alte domenii, astfel că, pornind de la bibliografia de care am avut nevoie să traduc cartea lui, am ajuns la autori cu care altfel probabil că nu

m-aș fi intersectat, cum ar fi Richard Dawkins, Christopher Hitchens, Stephen Fry și Carl Sagan.

Criticul de artă Rolando Bellini definește operele lui Pinin Carpi ca „o simultaneitate de evenimente picturale, grafice, pictografice și de semne, care corespund bine creșterii sincronice a textului scris”. Ce fel de experiență a fost traducerea literaturii pentru copii a lui Pinin Carpi?

Pinin Carpi m-a ajutat să trec peste o perioadă antipatică. Am ris mult și m-am bucurat de inventivitatea lui, de umorul lui, de bunătatea pe care nu ezită să mizeze în fiecare carte. M-am străduit să țin sub control un vocabular care să le fie accesibil în primul rînd copiilor. Nu citesc literatură pentru copii, așa că a fost o ocazie să refac, fie și temporar, o țesătură a plăcerii de a auzi și apoi de a citi povești din copilărie. Dar totodată, mi-am îngăduit o mai mare libertate creativă,

Cerasela Barbone

Foto: Facebook.com/cecelabarbone

è stata un'occasione per ricostruire, anche solo temporaneamente, una trama del piacere ascoltando e poi leggendo i racconti dell'infanzia. Ma allo stesso tempo, mi sono concessa una maggiore libertà creativa, di solito non lo faccio, cerco di rimanere quanto più fedele possibile agli autori, però questa volta mi è sembrato di poter fare un'eccezione più giocosa. In un racconto di Murakami, tratto da *I salici ciechi e la donna addormentata*, a un certo punto un personaggio dice che il senso dell'esistenza delle parole andrebbe perso se noi, le persone, non esistessimo più. Mi piace quest'idea, mi rende più attenta al loro utilizzo, perché, non essendo esattamente una chiacchierona, ho un rapporto piuttosto teso con il linguaggio. È una paura con cui sono cresciuta e di cui non mi sono liberata.

L'italiano letterario, proprio come quello parlato, è spesso caratterizzato dall'uso di forme dialettali, a mio parere, una delle maggiori sfide del traduttore italianista, tanto nella comprensione, quanto nella resa nella lingua di arrivo. Quali sono state le tue esperienze in merito? Come hai risolto queste situazioni?

Per quel che ricordo, ci sono stati soltanto pochi casi, fortunatamente, nei testi di Elena Ferrante e di Domenico Starnone, e alcuni sono riuscita a risolverli, mentre in altri casi, sconfitta, ho affidato la decisione alla casa editrice. In realtà non so mai come risolvere queste situazioni, perché qualsiasi riferimento ai nostri regionalismi mi sembra innaturale e forzato, non so su quale base linguistica scegliere l'uno o l'altro. Penso che la cosa migliore sia lasciare queste forme in originale e restituirne il significato approssimativo attraverso il filtro dell'italiano letterario. Ad ogni modo, mi vengono i brividi quando «sento» un qualche personaggio parlare nel dialetto dell'Oltènia o della Transilvania. Alla fine dei conti, a prescindere dalla lingua di partenza. Succede la stessa cosa con l'uso del passato remoto alla prima persona, tipico dell'Oltènia, che per me uccide ogni piacere. Una volta, per questo motivo, ho rinunciato a leggere un libro.

L'opera di quale autore o autrice hai sempre desiderato tradurre?

Mi piacerebbe ritradurre *Il barone rampante* di Calvino, ma forse non è una buona idea. E, a un certo punto, dopo aver tradotto *L'ultimo ballo di Charlot* di Fabio Stassi, mi è venuto in mente che potrei tradurre il libro di Gesualdo Bufalino, *Diceria dell'untore*. E avrei fatto un tentativo anche con Oriana Fallaci.

de obicei n-o fac, încerc să rămîn pe cît posibil fidelă autorilor, însã de data asta mi s-a părut că pot varia mai jucăuș. Într-o povestire de-ale lui Murakami din *Salcia oarbă, fata adormită* un personaj spune la un moment dat că sensul existenței cuvintelor s-ar pierde dacă noi, oamenii, n-am mai fi. Îmi place ideea asta, mă face să fiu și mai atentă la întrebunțarea lor, pentru că, nefiind deloc o vorbăreață, am o relație destul de tensionată cu limbajul. E o teamă cu care am crescut și de care n-am scăpat.

Italiana literară, la fel ca italiana vorbită, este adesea caracterizată de folosirea formelor dialectale, după părerea mea, una dintre cele mai mari provocări ale traducătorului italianist, atât din punct de vedere al înțelegerii, cât și din punct de vedere al redării în limba țintă. Care au fost experiențele tale în acest sens? Cum ai rezolvat aceste situații?

Au fost doar câteva, din fericire, la Elena Ferrante și Domenico Starnone, din cîte îmi amintesc acum, pe unele le-am rezolvat, pe altele, învinsă, le-am lăsat în seama editurii. Nu prea știu cum să le rezolv, de fapt, pentru că mi se par nefirești și forțate orice apropiere de regionalismele noastre, nu știu pe ce baze lingvistice se alege unul sau altul. Mă gândesc că cel mai bine ar fi să rămînă în original și cu note care să redea aproximativ sensul prin filtrul italianei literare. În orice caz, mă ia cu frisoane cînd „aud” vreun personaj vorbind în oltenească sau ardelenescă. Indiferent de limba sursă, în cele din urmă. Cam pe același plan cu perfectul simplu folosit la persoana întii, care pentru mine e moartea pasiunii. Am renunțat să citesc o carte din cauza asta.

Opera cărui autor sau autoare ți-ai dorit mereu să o traduci?

Mi-ar plăcea să retraduc *Baronul din copaci* al lui Calvino, dar poate că nu e cea mai bună idee. Și, la un moment dat, după ce am tradus *Ultimul dans al lui Charlot* de Fabio Stassi, mi s-a năzărit că aș putea traduce cartea lui Gesualdo Bufalino, *Diceria dell'untore*. Și aș fi făcut o încercare și cu Oriana Fallaci.

Care este relația ta cu Italia? Este vorba doar despre o atracție culturală sau există și alte rațiuni, poate chiar legate de numele tău de familie, cu sonorități italiene?

E una afectivă (care se întinde de la plăcerea de a auzi limba la frumusețea puținelor orașe vizitate, de la Veneția pînă la Milano și în jos spre Florența și Roma), întreruptă de cîțiva ani fizic. Sper să mă țină memoria să nu uit prea curînd prima întîlnire, din vara lui 1998 cînd, studentă fiind la Istoria Artei, am beneficiat de excursia la cele două institute culturale [N.R. românești], ca să simplific denumirile, aflate la Veneția și

Qual è il tuo rapporto con l'Italia? Si tratta solo di un'attrazione culturale oppure esistono altre ragioni, legate magari anche al tuo cognome dalla sonorità italiana?

È un rapporto affettivo (che si estende dal piacere di ascoltare la lingua alla bellezza delle poche città che ho visitato, da Venezia fino a Milano e poi a sud, verso Firenze e Roma), interrotto fisicamente da alcuni anni. Spero che la mia memoria regga, per non dimenticare troppo presto il primo incontro, nell'estate del 1998 quando, come studentessa di Storia dell'Arte, ho beneficiato di un viaggio presso i due istituti culturali [*N.d.R.*: romeni], per semplificarne i nomi, presenti a Venezia e a Roma. L'immagine dei palazzi e dell'acqua di fronte alla stazione di Venezia, con quel brillio accecante, si è impressa profondamente nella mia mente. L'ho rivissuta, in un certo modo, guardando il film *Summertime* con Katharine Hepburn, del 1957. Il rapporto è andato avanti e più tardi, a Fosdinovo, nel 2016, mi sono fatta due nuove amiche, Daniela e Nausikaa, a loro volta traduttrici dall'inglese all'italiano, e grazie a loro ho partecipato prima a un festival di letteratura e traduzione organizzato a Bellinzona, e poi a una residenza artistica di due settimane in una casa per traduttori, in un villaggio svizzero, Looren. Più che altro è frutto di una coincidenza, è così che la vedo, il fatto che, per il desiderio di capire le parole di alcune canzoni che ascoltavo all'epoca, io abbia iniziato a studiare italiano, intorno ai 16 o 17 anni, con il professor George Lăzărescu, un buon uomo, delicato e generoso, e uno degli incontri importanti della mia vita, e poi arrivare a tradurre la letteratura di questo paese. Non so nulla della storia paterna del mio cognome, pare che i miei nonni, non so in quali condizioni, si siano trasferiti in Romania, a sud, a Giurgiu. Sono nata nel 1976 e credo che, come in ogni epoca, il mio nome proprio fosse di moda. Mia madre diceva che a lei sarebbe piaciuto chiamarmi Teodora, come la Santa Imperatrice, con cui, è evidente, non avrei avuto niente in comune oltre all'omonimia.

Quale sarà la prossima traduzione su cui ti concentrerai? Ci sono nuovi progetti editoriali all'orizzonte?

La tua domanda mi coglie in un momento di pausa. L'ho voluto perché, come hai detto tu all'inizio, mi sono data troppo da fare e la stanchezza iniziava a farsi sentire. La mia ultima collaborazione è stata quella con la casa editrice Vellant, per la quale ho tradotto per la prima volta un fumetto, tratto da un romanzo monumentale, per chiudere armoniosamente il cerchio. E solo pochi giorni fa mi è stata annunciata una nuova collaborazione con Paralela 45, per due progetti che mi faranno penare, perché sono nuove traduzioni di due classici della letteratura per l'infanzia. Una delle due opere ha a che fare con il significato del mio nome proprio in italiano (smiley face).

Roma. Immaginea cu clădirile și apa din fața gării din Veneția, cu strălucirea aceea orbitoare, mi s-a întipărit puternic în minte. Am rețrăit-o, cumva, văzînd filmul *Summertime* cu Katharine Hepburn, din 1957. Și relația s-a extins, pentru că mai tîrziu, la Fosdinovo, în 2016, mi-am făcut două prietene, Daniela și Nausikaa, traducătoare la rîndul lor din engleză spre italiană, datorită cărora am ajuns mai întîi la un festival de literatură și traducere organizat la Bellinzona și pe urmă într-o rezidență de două săptămîni într-o casă destinată traducătorilor dintr-un sat elvețian, Looren. E mai degrabă o coincidență, așa îmi vine să cred, că, dorindu-mi să înțeleg versurile unor melodii pe care le ascultam la vremea aia, am început să învăț italiana pe la 16-17 ani cu profesorul George Lăzărescu, un om bun, delicat și generos, și una dintre întîlnirile importante din viața mea, și apoi să ajung să traduc cîte ceva din literatura acestei țări. Nu știu mai nimic despre istoria paternă a numelui meu, se pare că bunicii, nu știu în ce condiții, au venit în România, în sud, la Giurgiu. Sînt născută în 1976 și cred că, la fel ca în orice epocă, era la modă prenumele acesta. Mama îmi spunea că ei i-ar fi plăcut să mă cheme Teodora, ca pe Sfînta împărăteasă, cu care, evident, n-aș fi avut nicio legătură în afara celei onomastice.

Care va fi următoarea traducere pe care te vei concentra? Există noi proiecte editoriale la orizont?

Mă găsește într-o pauză întrebarea ta. Mi-am dorit-o pentru că fusesem prea activă, cum ai spus tu la început, și oboseala începuse să mă ajungă din urmă. Cea mai recentă colaborare a fost cu Editura Vellant pentru care am tradus pentru prima dată o carte de bandă desenată, o adaptare după un roman monumental, ca să închid armonios cercul. Și de numai cîteva zile se anunță continuarea colaborării cu Paralela 45 prin două proiecte care o să-mi dea multe emoții, căci sînt două retraduceri din doi autori clasici ai literaturii pentru copii. Una dintre ele are legătură cu semnificația prenumelui meu în italiană (smiley face).

„Traducerea este cea care transformă totul, astfel încât nimic să nu se schimbe” (Günter Grass)

Garda elvețiană

foto: guardia svizzera.ch

Desigur, când vine vorba despre Vatican, gândul ne poartă imediat la cel mai important locuitor al său, Papa. El însuși este un simbol, un păstrător de valori creștine și de istorie milenară. Dar câte alte valori ne pot atrage atenția când vine vorba despre Vatican! O interesantă istorie este și cea a celebrei Garde Papale Elvețiene – *Guardia Svizzera Pontificia*, în latină: *Pontificia Cohors Helvetica*. Este cea mai mică armată din lume, cu cea mai veche existență, numărând astăzi 135 de soldați, care, de peste 500 de ani, este responsabilă de securitatea înaltului Suveran Pontif.

de
Sebastian Simion

traduzione
Clara Mitola

Certo, quando si tratta di Vaticano, il pensiero ci porta immediatamente al suo inquilino più importante, il Papa. Lui stesso è un simbolo, colui che custodisce i valori cristiani e la storia millenaria. Ma quanti altri valori possono richiamare la nostra attenzione quando si parla di Vaticano! Una storia interessante è anche quella della celebre *Guardia Svizzera Pontificia*, in latino: *Pontificia Cohors Helvetica*. Si tratta dell'esercito più piccolo del mondo, con la storia più antica, attualmente composto da 135 soldati che da oltre 500 anni rispondono della sicurezza del Sommo Pontefice.

Istoria ei începe în anul 1479, când, în urma acordului dintre cantoanele elvețiene și Papa Sixtus al IV-lea, își face apariția la Vatican un corp de oaste, subordonat direct lui. Însă abia din anul 1505, când nesiguranța și pericolele periclitau foarte serios existența Papei, episcopul Matthäus Schiner propune Papei Iulius al II-lea (Giuliano della Rovere) înființarea Gărzii. Data oficială a înființării ei va rămâne înregistrată ca 22 ianuarie 1506, când 150 de mercenari elvețieni, din 200 solicitați cantonului Uri de către Papă, sosesc la Roma, conduși de Kaspar von Silenen.

De ce elvețieni? Încă din vremea Imperiului Roman, *Helveti*, după cum îi numește istoricul roman Tacitus, erau locuitorii teritoriului Elveției de azi. Aceștia erau renumiți ca războinici neînfricați și feroși (asemănători dacilor acelor vremuri). Ei își câștigaseră renumele de războinici care nu

La sua storia inizia nell'anno 1479 quando, dopo l'accordo stretto tra i cantoni svizzeri e Papa Sisto IV, appare in Vaticano un corpo di soldati, subordinati direttamente a lui. Eppure solo nel 1505, quando l'incertezza e i pericoli mettevano a serio rischio la vita del Papa, il vescovo Matthäus Schiner propone a papa Giulio II (Giuliano della Rovere) di costituire la Guardia. La data ufficiale della sua istituzione sarà registrata il 22 gennaio 1506, quando 150 mercenari svizzeri, dei 200 richiesti dal Papa al cantone Uri, arrivano a Roma guidati da Kaspar von Silenen.

Perché svizzeri? Già dall'epoca dell'Impero Romano, gli *Helveti*, come li chiama lo storico Tacito, erano gli abitanti dell'attuale Svizzera. Questi ultimi erano noti come guerrieri coraggiosi e terribili (simili ai daci dell'epoca). Si erano guadagnati la fama di guerrieri che non tardavano a offrire

pregetau să își ofere serviciile în slujba celor care îi plăteau bine. Se spune că în perioada lunilor calde de vară plecau de acasă, angajându-se ca mercenari la curțile regale europene, ajungând astfel și la Roma.

Grelele încercări prin care a trecut de-a lungul timpului îi vor aduce o faimă binemeritată, renumele fiind câștigat în lupte sau situații grele de apărare a siguranței Papei, de multe ori, cu prețul vieții. Iată câteva dintre grelele încercări prin care au trecut ostașii Gărzii Papale, apărând papalitatea.

Să amintim de jaful Romei, *sacco di Roma*. Era anul 1527, când o coaliție formată din Franța și din orașele italiene Milano, Florența și Veneția, cunoscută ca Liga de Cognac, lupta împotriva Imperiului

i proprii servizi a chi li pagasse meglio. Si dice che durante i caldi mesi estivi lasciassero il loro paese per raggiungere come mercenari le corti d'Europa, arrivando così anche a Roma.

Le difficili prove affrontate nel tempo hanno portato a quest'esercito meritata fama, conquistata in battaglia o nei complicati momenti in cui ha difeso la sicurezza del Papa, spesso a costo della vita. Ecco alcune delle difficili prove affrontate dai soldati della Guardia Pontificia, in difesa del papato.

Ricordiamo il sacco di Roma. Era l'anno 1527, quando una coalizione formata dalla Francia e dalle città italiane di Milano, Firenze e Venezia, conosciuta come la Lega di Cognac, lottava contro il Sacro Romano Impero Germanico, guidato dall'imperatore Carlo V d'Asburgo. Il papa era dalla parte delle città italiane, cattoliche. Più numerose, composte da oltre 34 000 soldati, le forze imperiali vincono una battaglia contro la Lega di Cognac. Tuttavia, insoddisfatti per non aver ricevuto la propria paga, i soldati imperiali si rivoltano e avviano nella Penisola Italica una campagna di saccheggio, arrivando così fino a Roma. A quell'epoca, Roma era difesa solo da 5 000 soldati. Numericamente superiori, i soldati ribelli riescono a sbaragliare la difesa della città e arrivano vicino alla Basilica di San Pietro. L'ultima ridotta tra l'esercito ribelle e il Papa è stata la Guardia Svizzera che, proteggendo il Sommo Pontefice, ecclesiastici, civili e funzionari del Vaticano, condusse tutti attraverso un passaggio segreto, innalzato su Roma, chiamato Passetto di Borgo, verso Castel Sant'Angelo. Così Papa Clemente VII riesce a sopravvivere grazie al sacrificio della sua fedele guardia poiché solo 42 svizzeri scamparono al massacro. Il Papa è scappato ma allo stesso tempo è diventato prigioniero a Castel Sant'Angelo e dovrà riscattare la propria libertà, pagando all'armata reale 400 000 ducati d'oro per la sua vita. Il sacrificio del 6 maggio 1527 dei soldati della Guardia, che hanno sacrificato la vita per difendere il Sommo Pontefice, rimarrà per anni un punto di riferimento e le imprese della Guardia Svizzera saranno confrontate a quelle degli spartani di re Leonida contro i persiani.

Un momento ugualmente teso si è verificato durante la Seconda Guerra Mondiale, quando l'esercito del Terzo Reich è entrato a Roma. La Guardia Svizzera era pronta al peggio ma il Vaticano è stato risparmiato.

Più vicino al nostro presente, un terribile evento che ha messo alla prova la Guardia Svizzera è stato l'attentato a Papa Giovanni Paolo II, nel 1981.

Dal 1527, ogni anno e fino ai giorni nostri, il 6 maggio è una data celebrata con la cerimonia di accoglienza dei nuovi soldati.

Le reclute che aderiscono al corpo d'élite della *Pontificia Cohors Helvetica* sono scelte in base a criteri rigorosi. Questi ultimi devono essere uomini cattolici, tra i 19 e i 30 anni, cittadini svizzeri, celibi, con un'altezza minima di 1,74 m, che abbiano portato a termine il servizio militare nell'esercito svizzero. Il

Sacco di Roma (detaliu), pictor din școala flamandă, secolul XVI

Sacco di Roma (particolare), pittore di scuola fiamminga del XVI secolo

Romano-German, condus de împăratul Carol al V-lea de Habsburg. Papa era de partea orașelor italiene, catolice. Mai numeroase, cuprinzând peste 34 000 de soldați, forțele imperiale câștigă o bătălie împotriva Ligii de Cognac. Însă, nemulțumiți că nu și-au primit solda, ostașii imperiali se răscoală și pornesc în Peninsula Italică o campanie de jefuire, ajungând astfel până la Roma. La acea vreme, Roma era apărată doar de 5 000 de soldați. Superiori ca număr, ostașii rebeli reușesc să înfrângă apărarea orașului și ajung aproape de treptele Bazilicii San Pietro. Ultima redută între armata rebelă și Papă a fost Garda Elvețiană care, protejându-l pe Suveranul Pontif, pe alți clerici, civili și funcționari din Vatican, îi va conduce printr-un pasaj secret, înălțat deasupra Romei, numit Passetto di Borgo

spre Castel Sant'Angelo. Astfel, Papa Clement al VII-lea reușește să supraviețuiască prin sacrificiul fidelei sale gărzi, doar 42 de elvețieni scăpând masacrului. Papa a scăpat, dar totodată a devenit prizonier în Castel Sant'Angelo și va fi nevoit să își răscumpere libertatea, plătind armatei rebele 400 000 ducați de aur pentru viața sa. Sacrificiul din 6 mai 1527 al soldaților Gărzii, care și-au dat viața apărându-l pe Suveranul Pontif, va rămâne de referință peste ani, faptele de vitejie ale Gărzii Elvețiene fiind comparabile cu cele ale spartanilor regelui Leonidas împotriva perșilor.

Un moment la fel de tensionat a fost în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, când armata celui de-al treilea Reich a intrat în Roma. Garda Elvețiană s-a pregătit de ce era mai rău, dar Vaticanul a fost ocultat.

Mai aproape de timpul nostru, un teribil eveniment care a pus la încercare Guardia Svizzera a fost atentatul împotriva Papei Ioan Paul al II-lea din anul 1981.

Din 1527, an de an, până în zilele noastre, data de 6 mai este cinstită prin ceremonia de primire a noilor soldați.

Recruții care aderă la corpul de elită al *Pontificia Cohors Helvetica* sunt aleși după criterii riguroase. Aceștia trebuie să fie bărbați catolici, între 19 și 30 de ani, cetățeni elvețieni, necăsătoriți, cu o înălțime minimă de 1,74 m, care au satisfăcut stagiul militar în cadrul armatei elvețiene. Perioada de serviciu militar sub comanda Papei este de minimum 2 ani, cu posibilitatea de prelungire. Jurământul noilor recruți urmează o ceremonie militară impresionantă, prin care cei selectați jură loialitate Suveranului Pontif și succesorilor acestuia. Jurământul se face în uniformă de gală, ținând mâna pe steagul oficial al Gărzii Papale și rostindu-l într-una din limbile oficiale ale Elveției (germană, italiană, franceză, retoromană), de față fiind un reprezentant al Papei.

Ce atrage repede privirea este ținuta gărzii, costumația membrilor ei, asemenea unor costume medievale. Poveștile spun că ar fi fost concepute de însuși Michelangelo, dar în realitate ele sunt de dată mai recentă, păstrând modelul original, renaștivist, fiind create după indicațiile comandantului Jules Repond, care a slujit în acest corp între 1910-1921.

Culorile uniforme aparțin caselor marilor familii nobiliare din care proveneau celebrii Papi. Astfel, cele două culori inițiale ale costumului, albastru și galben/portocaliu, au fost impuse de Papa Iulius al II-lea, descendent al familiei Rovere, culoarea roșie, culoarea familiei De Medici, fiind adăugată de Papa Clement al VII (născut Giulio De Medici).

La ceremonii, Garda poartă armuri și arme specifice acelei perioade istorice: halebarde, săbii, pumnale. Dar, totodată, fiind o gardă personală funcțională, soldații sunt dotați cu uniforme mai moderne și mai comode, de culoare albastră și beretă neagră, dar și cu arme moderne.

Foto: guardia Svizzera.ch

periodo di servizio militare sotto la guida del Papa è di minimo 2 anni, con possibilità di proroga. Il giuramento delle nuove reclute si svolge all'interno di un'impressionante cerimonia militare, tramite cui le reclute giurano fedeltà al Sommo Pontefice e ai suoi successori. Il giuramento si presta in uniforme di gala, con la mano sulla bandiera ufficiale della Guardia Pontificia e va pronunciato in una delle lingue ufficiali della Svizzera (tedesco, italiano, francese, romancio), di fronte a un rappresentante del Papa.

Ciò che salta subito all'occhio è la divisa della guardia, l'abbigliamento dei suoi membri, simile a un costume medievale. Si dice che siano state concepite da Michelangelo in persona, ma in realtà sono ben più recenti, e sono state create conservando il modello rinascimentale originale, seguendo le indicazioni del comandante Jules Repond, che ha servito in questo corpo tra il 1910 e il 1921.

I colori dell'uniforme appartengono ai casati delle grandi famiglie nobili da cui provenivano i celebri Papi. Così i due colori iniziali del costume, blu e giallo/arancione, sono stati imposti da Papa Giulio II, discendente della famiglia della Rovere. Il colore rosso, il colore della famiglia de Medici, è stato aggiunto da Papa Clemente VII (al secolo Giulio de Medici).

Durante la cerimonia, la Guardia sfoggia armature e armi specifiche di quel periodo storico: alabarde, spade, pugnali. Ma, allo stesso tempo, trattandosi di un corpo di guardia attivo, i soldati sono dotati di uniformi più moderne e comode, di colore blu, di un basco nero e anche di armi moderne.

„Italia este o republică democratică,
fondată pe muncă.

Suveranitatea aparține poporului,
care o exercită în formele și în
limitele Constituției.”

Era 27 decembrie 1947 și așa stabilea articolul 1 din Constituția promulgată la acea dată. Acest fapt devenise posibil pentru că din 2 iunie 1946 – acum 77 de ani – printr-un referendum, poporul italian întorcea pentru totdeauna pagina, alegând ca națiunea să devină Republică, dotându-se cu o Cartă Constituțională inspirată de libertate și pace, lăsând în spate un trecut trist marcat de fascism și război și o istorie – deși multiseclară – de structură monarhică.

Fapte complexe și fundamentale, animate de acțiuni și decizii politice populare, care ne-au transformat pentru totdeauna țara, legând-o de sârghița cetățenilor săi, de progres, pace și autodeterminarea poporului său.

Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. se alătură bucuriei acestei sărbători, împărtășind pe deplin valorile republicane ale poporului italian, de care se simte atât de indisolubil legată.

Președinte
Ioana Grosaru

Festa Della
REPUBLICA

«L'Italia è una Repubblica
democratica, fondata sul lavoro.
La sovranità appartiene al popolo,
che la esercita nelle forme e nei
limiti della Costituzione.»

Era il 27 dicembre 1947 e così stabiliva l'articolo 1 della Costituzione, promulgata in quella data. Ciò fu reso possibile perchè fin dal 2 giugno 1946 – 77 anni fa – con un referendum, il popolo italiano aveva per sempre voltato pagina, scegliendo che la nazione dovesse diventare una Repubblica, dotandosi di una Carta Costituzionale ispirata alla libertà e alla pace, lasciando alle spalle un triste passato di fascismo e di guerra, e una storia – anche se plurisecolare – di assetto monarchico.

Date intrecciate e fondanti, animate da azioni e decisioni politiche popolari, che trasformarono per sempre la nostra Patria, legandola all'operosità della sua gente, al progresso, alla pace e all'autodeterminazione del suo popolo.

La RO.AS.IT. – Associazione degli Italiani di Romania si unisce alla gioia di questa celebrazione, condividendo pienamente i valori repubblicani del popolo italiano, al quale si sente tanto indissolubilmente legata.

La presidente
Ioana Grosaru

Cum am descoperit Baio di Sampeyre

Pe Jean-Marc îl cunosc de mai bine de patru decenii. Pe atunci, lucram împreună în cel mai important grup petrochimic francez, „Elf Aquitaine”. Eu mă ocupam de exportul unor produse chimice, iar Jean-Marc dirija dezvoltarea tehnică a uneia dintre aceste „specialități” în plină creștere. Astfel, am avut ocazia de a voiaja împreună în scopul cuceririi unor noi piețe de desfacere ale produsului nostru comun. În afară de diferite saloane, la care am participat împreună, probabil că voiajul cu cel mai mare impact a fost cel efectuat, timp de o săptămână, în Israel. Cu aceste ocazii, am avut tot timpul necesar pentru a discuta cu Jean-Marc... și nu numai despre business.

Astfel, am aflat că bunicii lui erau originari dintr-un mic sat din regiunea italiană Piemont, pe care-l părăsiseră înainte de război, în căutarea unei vieți mai bune. Drept care, s-au instalat în regiunea Parisului, ca atâția alți italieni de-a lungul ultimului secol. Mai apoi, am făcut cunoștință cu părinții lui Jean-Marc, o familie de oameni foarte muncitori care-și dădeau silința de a insufla fiului lor principiile tradiționale ale regiunii lor natale. De altfel, ei păstrasera contactul,

Conosco Jean-Marc da più di quattro decenni. Allora, lavoravamo insieme nel più importante gruppo petrolchimico francese, «Elf Aquitaine». Io mi occupavo dell'export di alcuni prodotti chimici, mentre Jean-Marc dirigeva lo sviluppo tecnico di alcune di queste «specialità» in piena crescita. In questo modo, abbiamo avuto l'occasione di viaggiare insieme con l'intento di conquistare nuovi mercati per il nostro prodotto comune. Oltre a diversi saloni, cui abbiamo partecipato insieme, forse il viaggio più significativo che abbiamo fatto, per una settimana, è stato in Israele. Grazie a queste occasioni, ho avuto il tempo necessario per chiacchierare con Jean-Marc... e non solo di affari.

Così ho scoperto che i suoi nonni erano originari di un paesino del Piemonte, che avevano abbandonato prima della guerra, alla ricerca di una vita migliore. Perciò, si sono stabiliti nella regione di Parigi, come molti altri italiani nei secoli. Più tardi, ho conosciuto i genitori di Jean-Marc, una famiglia di grandi lavoratori che si sforzava di trasmettere al figlio le principali tradizioni della loro regione natale. D'altra parte, i suoi genitori avevano mantenuto

de
Adrian Irvin Rozei

traduzione
Clara Mitola

foto
arhiva autorului

Biserica Sfinților Petru
și Pavel din Sampeyre

Chiesa degli Santi Pietro
e Paolo di Sampeyre

Foto: wikipedia.org

zi de zi, cu satul lor natal și cu familia rămasă acolo. Și Jean-Marc îmi povestea, în mod regulat, vizitele sau vacanțele petrecute în Piemont.

La sfârșitul lunii februarie, primeam un mesaj de la amicul meu Jean-Marc, care spunea:

„Am fost la familia mea occitană. Aș putea spune, ca și Brassai, că nu sunt nici francez, nici italian, ci occitan. Iată câteva fotografii și filme de pe 16 februarie cu festivalul Baio (care are loc din 5 în 5 ani pentru a sărbători că am respins sarazinii). Festivalul există acolo de 500 de ani. O poți vedea pe Irmi cu micii mei nepoți și tatăl lor, vărul meu, deghizat în turc negru... O jumătate de duzină dintre verii mei au fost actori ai acestui eveniment. De această dată, noi suntem cei care vă aducem ceva nou. Amitiés.”

Imaginile primite mi s-au părut atât de pasionante, prin coloritul lor, prin varietatea costumelor și a personajelor întruchipate, prin autenticitatea manifestației, prin entuziasmul participanților... că am „sărit” imediat pe net, ca să pot afla mai mult despre Baio di Sampeyre. Astfel, am descoperit că acest festival are loc la fiecare cinci ani în Sampeyre, în inima Văilor Occitane ale Italiei. Sărbătoarea de carnaval se desfășoară la fiecare cinci ani în Val Varaita, în provincia Cuneo, dar cel mai faimos este cel de la Sampeyre. Denumirea sărbătorii Baio ar proveni din cuvântul occitan „abadiá” și s-ar referi la tradițiile „tinerilor stareți”, acești tineri care aveau în mod tradițional misiunea de a organiza festivaluri comunitare. Ansamblul de ritualuri se desfășoară pe parcursul

un contacto quotidiano con il loro paese e con la famiglia rimasta lì. E Jean-Marc mi raccontava regolarmente dei viaggi e delle vacanze passate in Piemonte.

Alla fine del mese di febbraio, ricevevo un messaggio dal mio amico Jean-Marc, in cui si diceva:

«Sono stato dalla mia famiglia occitana. Potrei dire come Brassai, di non essere né francese e neppure italiano ma occitano. Ecco fotografie e filmati del 16 febbraio, al festival della Baio (che si svolge ogni 5 anni per celebrare la cacciata dei saraceni). Il festival esiste da 500 anni. Puoi vedere Irmi con i miei nipotini e il loro padre, mio cugino, travestito da turco nero... Una mezza dozzina di miei cugini sono stati attori in questo evento. Questa volta, saremo noi a portare qualcosa di nuovo. Amitiés.»

Le immagini ricevute mi sono sembrate così appassionanti, per i loro colori, per la varietà dei costumi e dei personaggi rappresentati, per l'autenticità della manifestazione, per l'entusiasmo dei partecipanti... da precipitarmi su internet a cercare di scoprire qualcosa di più sulla Baio di Sampeyre. Così ho scoperto che questa festa ha luogo ogni cinque anni a Sampeyre, nel cuore delle Valli Occitane d'Italia. La festa di carnevale si svolge ogni cinque anni in Valle Varaita, nella provincia di Cuneo, ma la più famosa è quella di Sampeyre. Il nome della festa Baio proverrebbe dalla parola occitana

a trei zile în februarie: cele două duminici dinaintea Carnavalului și Joia grasă. Baio-ul este un mare alai de bărbați costumați, unii în „mauri”, alții în femei, alții purtând mitre spectaculoase. Personajele istorice care alcătuiesc procesiunea sunt următoarele: Abà (conducătorii poporului), Tezourie (trezorierul), Cavalie (cavalerii), Tambourn majour (tamburii majori), Arlequin, Serazine (sarazinele), Segnourine (domnițele), Tambourin (toboșarii), Sapeur (săpătorii), Grec (grecii), Escarlinie (soldații infanteriști), Espous (cuplurile căsătorite), Segnouri (nobilii), Sounadour (muzicanții), Uzouart (husarii),

«abadiá» e farebbe riferimento alle tradizioni dei «giovani abati» che avevano tradizionalmente la missione di organizzare i festival della comunità. L'insieme dei rituali si svolge nell'arco di tre giorni, a febbraio: le prime due domeniche prima di Carnevale e il Giovedì Grasso. La Baia è un grande corteo di uomini mascherati, alcuni da «mori», altri da donne, altri con indosso copricapo spettacolari. I personaggi storici che costituiscono la processione sono i seguenti: Abà (i capi-popolo), Tezourie (il tesoriere), Cavalie (i cavalieri), Tambourn majour, Arlequin, Serazine, Segnourine (le signorine), Tambourin (i tamburini), Sapeur (gli zappatori), Grec (i greci), Escarlinie (i soldati di fanteria), Espous (gli

Granatie (grenadierii), Morou (maurii), Turc (turcii), Viéi și Viéio (bătrânul și bătrâna) și Cantinie (chelarii).

„Sounadour” (muzicanții) sunt elementul central al petrecerii, dansând toată ziua și toată noaptea după ce săpătorii taie o barieră simbolică de lemn cu topoare. Zilele încep cu chemarea toboșarilor și continuă cu parade în diferitele cantoane. Baio este deosebit de spectaculoasă pentru calitatea și diversitatea costumelor, care sunt moștenite din diferite perioade din istoria văii. Recunoaștem în special paznicul înarmat „Uzouart”, în costumul de husari din epoca napoleonică. Ca orice carnaval din Occitania, procesul reprezintă punctul culminant al Jorii Grase.

Aici, lovitura de teatru a sărbătorilor Baio este fuga invariabilă a trezorerului cu cutia plină de bani. Publicul este martor la capturarea lui, la procesul său, la condamnarea sa la moarte și, în cele din urmă, la grațierea sa. Acest carnaval

sposi), Segnouri (i signori), Sounadour (i suonatori), Uzouart (gli ussari), Granatie (i granatieri), Morou (i mori), Turc (i turchi), Viéi e Viéio (il vecchio e la vecchia) e Cantinie (i cantinieri).

I «Sounadour» (i suonatori) sono l'elemento centrale della festa, impegnati a ballare tutto il giorno e tutta la notte dopo il taglio di una barriera simbolica con delle asce per mano degli zappatori. Le giornate iniziano con la chiamata dei tamburini e continuano con le parate dei diversi cantoni. La Baio è particolarmente spettacolare per la qualità e la diversità dei costumi, eredità delle diverse fasi storiche della valle. Riconosciamo in particolare la guardia armata «Uzouart», con indosso il costume ussaro d'epoca napoleonica. Come per qualsiasi festa di carnevale in Occitania, il processo rappresenta il punto culminante del Giovedì Grasso.

Qui, il

permite tuturor locuitorilor văii să fie actori ai festivalului. Într-adevăr, deși alaiul este rezervat bărbatilor, care sunt singurii ce se pot costuma în personaje legate de tradiția istorică locală, întreaga populație participă la organizarea și pregătirea, în special, a costumelor. Acest carnaval comemorează victoria locuitorilor văilor împotriva invaziilor sarazine din Provence și Alpi la sfârșitul secolului al X-lea, în jurul anilor 975-980. Totuși, această afirmație este uneori pusă la îndoială. În ceremonie, au fost încorporate elemente din diferitele epoci semnificative din istoria văii, precum husarii epocii napoleoniene.

colpo di teatro della festa della Baio è la sicura fuga del tesoriere con una cassetta piena di soldi. Il pubblico è testimone della sua cattura, del suo processo, della condanna a morte e poi della grazia che riceve. Questo carnevale permette a tutti gli abitanti della valle di essere attori del festival. In realtà, sebbene il corteo sia riservato agli uomini, i soli a potersi mascherare come i personaggi della tradizione storica locale, l'intera popolazione partecipa alla sua organizzazione e alla preparazione, specialmente dei costumi. Questo carnevale commemora la vittoria degli abitanti della valle contro le invasioni saracene provenienti dalla Provence e dalle Alpi alla fine del X secolo, intorno agli anni

Această tradiție, care se repetă doar o dată la cinci ani, nu este supusă unei protecții speciale din punct de vedere al patrimoniului. Ritualurile sale sunt însă foarte codificate și lasă foarte puțin loc improvizației, atât din punct de vedere al costumelor, cât și din punct de vedere al rolurilor personajelor sau al desfășurării petrecerii. Carnavalul este pus în valoare în regiunea Piemont, unde toți locuitorii acestei văi sunt actori la Baio di Sampeyre.

Ar fi încă atâtea lucruri de povestit, despre orașul Sampeyre (Sfântul Petru, în dialectul local), despre geografia și arhitectura locului, despre natura generoasă și viața

975-980. E tuttavia, quest'affermazione è spesso messa in dubbio. Nelle cerimonie sono stati inseriti elementi di diverse epoche importanti per la storia della valle, come gli ussari d'epoca napoleonica.

Questa tradizione, che si ripete solo una volta ogni cinque anni, non è sottoposta a una protezione speciale dal punto di vista del patrimonio. I suoi rituali sono però profondamente codificati e lasciano pochissimo spazio all'improvvisazione, tanto dal punto di vista dei costumi, quanto anche per quel che riguarda i ruoli dei personaggi o lo svolgimento dell'evento. Tuttavia, questo carnevale è valorizzato dalla regione Piemonte. Tutti gli abitanti di questa valle sono attori della Baio di Sampeyre.

Ci sarebbero così tante cose da raccontare sulla città di Sampeyre (San Pietro in dialetto locale), sulla geografia e sull'architettura del luogo, sulla natura generosa e la vita quotidiana degli abitanti... E, per quanto mi riguarda, sulla lingua occitana, parlata a Sampeyre... da secoli! Una lingua proveniente dalla zona d'Oc, che dà il nome alla «lingua d'Oc», un tempo parlata da Bordeaux fino a Cuneo!

de zi cu zi a locuitorilor... Iar, în ceea ce mă privește, despre limba occitană, practică la Sampeyre... de secole! O limbă care face parte din zona Oc, cea care dă numele „lingua d'Oc”, vorbită cândva de la Bordeaux la Cuneo! Astfel, am descoperit că, încă o dată, suntem „cugini” cu Jean-Marc, pentru că eu locuiesc, de mai bine de două decenii, la Béziers, în inima Occitaniei.

Ah! Era să uit un „detaliu”, pe care mi l-a indicat Jean-Marc. Se pare că: „În mod surprinzător, vedeta acestui sejur a fost o româncă destul de tânără și drăguță, care a fost «răpită» în Cuneo, tocmai acolo unde încerca să-și câștige existența, de unul dintre îndepărtații mei prieteni francezi din copilărie de origine locală. Locuiesc foarte bine acolo și româncă este un fermier și cultivator excelent; ea lucrează și la casa de bătrâni din localitate cu una dintre verișoarele mele.”

La boucle est bouclée!

Così ho scoperto, ancora una volta, che con Jean-Marc siamo «cugini», perché da più di vent'anni abito a Béziers, nel cuore dell'Occitania.

Ah! Quasi dimenticavo un «dettaglio» che mi ha segnalato Jean-Marc. A quanto pare: «Sorprendentemente, la protagonista di questo soggiorno è stata una romena piuttosto giovane e carina, che è stata «rapita» a Cuneo, proprio lì dove cercava di farsi una vita, da uno dei miei lontani amici d'infanzia francesi, di origine locale. Ci vivono benissimo e la ragazza romena è un'allevatrice e una coltivatrice eccellente; lei lavora anche per l'ospizio della zona con una delle mie cugine».

La boucle est bouclée!

Come ho scoperto la Baio di Sampeyre

2023

Anul Jubiliar Vladimir Ghika

Asociația Italianilor din România l-a ales pe Fericitul Vladimir Ghika (1873-1954) drept patronul său spiritual. De aceea, și pentru RO.AS.IT., anul 2023 marchează un triplu Jubileu: 150 de ani de la nașterea lui Vladimir Ghika (25.12.1873), 100 de ani de la hirotonirea sa ca preot (7.10.1923) și zece ani de la beatificarea sa - momente jubiliare ale triplei sale calități: de Prinț, Preot și Martir.

de
Anca Filoteanu

traduzione
Clara Mitola

foto
arhiva autoarei

L'Associazione degli Italiani di Romania - RO.AS.IT. ha scelto il Beato Vladimir Ghika (1873-1954) come suo patrono spirituale. Per questo, anche per la RO.AS.IT. il 2023 rappresenta un triplo Giubileo: 150 anni dalla nascita di Vladimir Ghika (25.12.1873), 100 anni dalla sua ordinazione sacerdotale (07.10.1923) e dieci anni dalla sua beatificazione - momenti giubilari delle sue tre qualità: di Principe, Sacerdote e Martire.

NAȘTEREA

Prințul Vladimir Ghika s-a născut acum 150 de ani la Constantinopol (Istanbul), capitala Turciei, în ziua de Crăciun. Ca un dar făcut de Dumnezeu oamenilor, va ajunge să semene, atât prin fire, cât și prin înfățișare, cu Moș Crăciun cel bun și darnic, cu barba albă și privirea blândă.

Tatăl său, generalul Iancu Ghika, diplomat, ministru de externe și al apărării al României, era beizadea, fiul lui Grigore Ghika al V-lea, ultimul domnitor al Moldovei. Mama lui Vladimir, Alexandrina, născută Moret de Blaremburg, era nepoata altor domnitori Ghiculești, fiind fiica Pulcheriei Ghika Blaremburg, soră cu Grigore al IV-lea și cu Alexandru al II-lea ai Țării Românești.

Acest ilustru descendent al Dinastiei Ghika, botezat ortodox și convertit catolic, va urma de-a lungul întregii sale vieți exemplul Mântuitorului care S-a dăruit și S-a jertfit pentru binele oamenilor.

PREOȚIA

La 7 octombrie 1923, în Franța, în Capela Ordinului Lazarist de pe Rue de Sevres, a avut loc ceremonia solemnă prin care Prințul Vladimir Ghika a fost sfințit preot al Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Paris - orașul în care își desăvârșise o parte din studii și unde locuia în

LA NASCITA

Il Principe Vladimir Ghika è nato 150 anni fa a Costantinopoli (Istanbul), capitale della Turchia, il giorno di Natale. Come un dono di Dio agli uomini, arriverà ad assomigliare, tanto per il carattere quanto per le fattezze, a un buono e generoso Babbo Natale, con la barba bianca e lo sguardo gentile. Suo padre, il generale Iancu Ghika, diplomatico, ministro degli esteri e della difesa di Romania, era nobile, figlio di Grigore Ghika V, l'ultimo signore di Moldavia. La madre di Vladimir, Alexandrina, nata Moret de Blaremburg, era la nipote di altri nobili appartenenti alla famiglia Ghika, e figlia di Pulcheria Ghika Blaremburg, sorella di Grigore IV e di Alexandru II del Principato di Romania.

Quest'illustre discendente della Dinastia Ghika, battezzato ortodosso e convertitosi al cattolicesimo, seguirà per tutta la vita l'esempio del Salvatore, che si è donato e immolato per il bene dell'umanità.

IL SACERDOZIO

Il 7 ottobre del 1923, in Francia, nella Cappella dell'Ordine dei Lazzaristi su Rue de Sevres, ha avuto luogo la cerimonia tramite cui il Principe Vladimir Ghika è stato consacrato sacerdote dell'Arcidiocesi Romano Cattolica di Parigi - città in cui aveva svolto parte dei suoi

acea perioadă a vieții sale. Avea deja 50 de ani, dar adoptase și respectase încă din tinerețe voturile preoției catolice și trăise în lumina bisericii, dedicat apostolatului laic.

În ce privește demnitatea de Monsenior, aceasta avea să vină în 1931, când Sfântul Scaun l-a ridicat la rangul de Protonotar Apostolic. În calitate de prinț de sânge, Vladimir Ghika ar fi avut dreptul de a purta de la bun început titlatura onorifică de Monsenior, dar, din smerenie, a refuzat-o până în momentul numirii sale ca înalt prelat – fără a schimba însă cu nimic frustetea vieții sale.

RELICVA

Cu ocazia ceremoniei de hirotonire din 1923, Vladimir Ghika primește de la Cardinalul Dubois o Relicvă cu părțile din Sfânta Cruce și din Cununa de spini a Domnului nostru Isus Cristos. Sfintele Relicve ale Patimilor Mântuitorului fuseseră aduse în Franța secolului al XIII-lea de Regele Ludovic al IX-lea (venerat astăzi ca Saint Louis) și depuse în Sainte Chapelle, capela Palatului Regal parizian, o bijuterie de arhitectură și artă în stil gotic flamboiant, ridicată între 1242-1248 special pentru a găzdui aceste odoare neprețuite ale creștinătății. Astăzi, Sfintele Relicve – ceea ce s-a mai păstrat din ele după tăvălugul iconoclast al Revoluției franceze – sunt adăpostite în Tezaurul Catedralei Notre Dame din Paris.

Dar părțile din Relicvele Sfintelor Patimi au fost dăruite și altora în decursul timpului, fie de regii Franței, fie de ierarhii Bisericii. Astfel a ajuns și în posesia lui Vladimir Ghika relicva care avea să îl însoțească mereu, de la preoție până în temniță, și cu care avea să săvârșească minuni de vindecare.

studi și dove abitava în acel perioadă della sua vita. Aveva già 50 anni, ma aveva adottato e rispettato fin dalla gioventù i voti del sacerdozio cattolico e aveva vissuto nella luce della chiesa, dedito all'apostolato laico.

Quanto al titolo di Monsignore, gli sarebbe stato attribuito nel 1931, quando la Santa Sede l'ha elevato al rango di Protonotario Apostolico. Come principe, Vladimir Ghika avrebbe avuto il diritto di portare fin dall'inizio il titolo onorifico di Monsignore ma, per umiltà, ha rifiutato fino alla sua nomina da alto prelat – senza però modificare in nulla la sua vita frugale.

LA RELIQUIA

In occasione della cerimonia di ordinazione sacerdotale del 1923, Vladimir Ghika riceve dal Cardinale Dubois una reliquia con le particelle della Santa Croce e della Corona di Spine di Nostro Signore Gesù Cristo. Le reliquie della Passione del Salvatore erano state portate in Francia del XIII secolo da re Luigi IX (venerato oggi come San Luigi) e deposte nella Sainte Chapelle, la cappella del Palazzo Reale parigino, un gioiello d'architettura e arte in un fiammeggiante stile gotico, costruita tra il 1242 e il 1248 appositamente per custodire questi inestimabili tesori della cristianità. Oggi, le Sante Reliquie – ciò che ne è rimasto dopo il brutale intervento iconoclasta della Rivoluzione Francese – sono custodite nel Tesoro della Cattedrale di Notre Dame di Parigi.

Ma le particelle provenienti dalle reliquie della Santa Passione sono state donate anche ad altri nel tempo, dal re di Francia come anche dalle gerarchie ecclesiastiche. In questo modo, è appartenuta anche a Vladimir Ghika la reliquia che l'avrebbe accompagnato per tutta la vita, dal

Minune este și faptul că această relicvă sfântă nu s-a pierdut în anii de anchete și arest ai Fericitului Vladimir în închisorile de la Uranus și Jilava. Minune că a scăpat mai multor percheziții. Minune că, odată descoperită și confiscată, nu a fost aruncată, ci s-a păstrat, printre puținele lui bunuri personale, în magazia închisorii Jilava. Astfel a putut fi recuperată, după moartea lui Vladimir Ghika, de către fiii săi duhovnicești și transmisă din om în om până la locul său de astăzi, în patrimoniul bisericii. În prezent, Relicva Monseniorului a fost montată într-un frumos relicvariu și se păstrează în Sacristia Catedralei Romano-Catolice Sfântul Iosif din București, fiind scoasă cu ocazia unor sărbători sau ceremonii solemne, pentru a se oferi cu ea binecuvântare credincioșilor.

MARTIRIUL ȘI BEATIFICAREA

La 27 martie 2013, Papa Francisc a semnat decretul prin care Biserica recunoaște „martiriul slujitorului lui Dumnezeu Vladimir Ghika.” Acesta a reprezentat unul dintre primele documente semnate de Sfântul Părinte, la doar câteva zile de la începutul pontificatului său (13 martie 2013).

Decizia de beatificare a fost luată de Congregația pentru Cauza Sfinților de la Vatican, ca urmare a examinării dosarului ce cuprinde biografia Monseniorului Vladimir Ghika, dosar întocmit la propunerea Arhidiecezei de București.

Monseniorul Ghika a fost arestat pe 18 noiembrie 1952 (la vârsta de aproape 80 de ani!), odată cu Lotul Părintelui Ieronim Menges. Dus la închisoarea Uranus din București, vreme de 11 luni a fost anchetat cu brutalitate (supus unor teribile torturi – de 83 de ori spânzurării și șocurilor electrice). Acuzațiile aduse Monseniorului Ghika au fost: spionaj, procurarea de informații în favoarea Vaticanului și corespondența avută cu fratele său aflat în străinătate. În realitate, cauzele arestării au fost pur religioase!

După un simulacru de proces la Tribunalul Militar, Monseniorul Ghika va primi o condamnare de 3 ani de regim sever și, la 25 octombrie 1953, va intra pe poarta închisorii Jilava – pe Drumul Crucii. Bolnav, bătrân, slab numai piele și os, ținut dezbrăcat în frig, a fost bătut și umilit, supus – împreună cu toți ceilalți – unor condiții de detenție inumane, incredibile. Și-a împărțit rația mizeră de hrană cu tinerii care mureau de foame, a devenit o lumină a celulelor insalubre, disponibil pentru toată lumea, un preot slujitor, un sprijin spiritual, un doctor, înfăptuind vindecări cu ajutorul relicvei sale (până în momentul în care i-a fost confiscată).

A închis ochii epuizat de boală și mizerie, în infirmeria Penitenciarului Jilava la 16 mai 1954, la ora 17.30, și martorii afirmă că și-a prevestit cu exactitate sfârșitul. Cei care au fost de față au afirmat: «A murit un Sfânt!»

sacerdozio alla cella, e con cui avrebbe compiuto miracoli di guarigione.

Un miracolo è anche il fatto che questa reliquia sacra non sia andata perduta negli anni d'interrogatori e arresti del Beato Vladimir nelle prigioni di Uranus e Jilava. Un miracolo che ha sfuggito a molte perquisizioni. Un miracolo che, una volta scoperto e confiscato, non è stato gettato via ma conservato tra i suoi pochi oggetti personali, nel deposito della prigione di Jilava. Così, dopo la morte di Vladimir Ghika, ne è stato possibile il recupero, realizzato dai suoi figli spirituali, e il suo passare di mano in mano fino al luogo in cui si trova oggi, nel patrimonio ecclesiastico. Attualmente, la Reliquia del Monsignore è stata collocata all'interno di un bel reliquiario ed è conservata nella Sagrestia della Cattedrale Romano Cattolica di Santo Iosif di Bucarest, ed è esposta solo in occasione di celebrazioni o cerimonie solenni, per benedire i credenti.

IL MARTIRIO E LA BEATIFICAZIONE

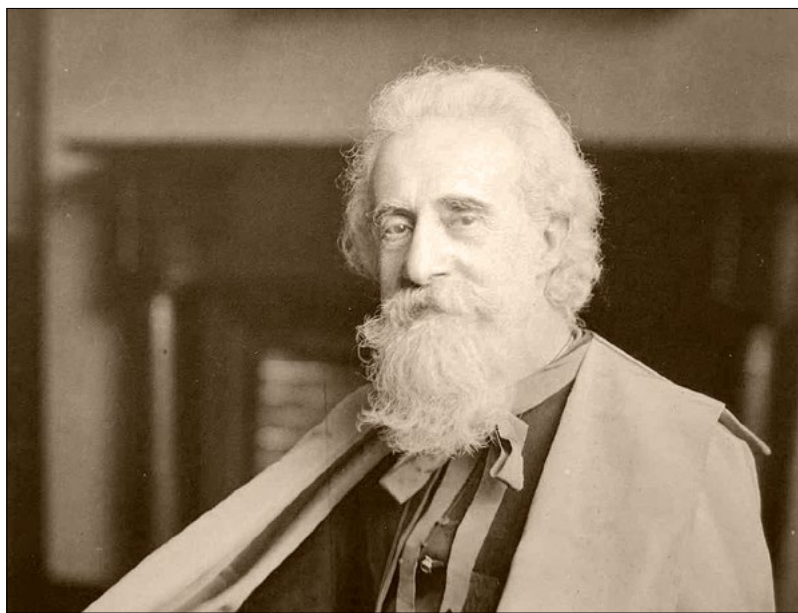
Il 27 marzo del 2013, Papa Francesco ha firmato il decreto tramite cui la Chiesa riconosce il «martirio del servo di Dio Vladimir Ghika». È stato uno dei primi documenti firmati dal Santo Padre, a soli pochi giorni dall'inizio del suo pontificato (13 marzo 2013).

La beatificazione è stata decisa dalla Congregazione delle Cause dei Santi del Vaticano, dopo l'esame del dossier contenente la biografia del Monsignor Vladimir Ghika, dossier redatto su proposta dell'Arcidiocesi di Bucarest.

Monsignor Ghika è stato arrestato il 18 novembre del 1952 (all'età di quasi 80 anni!), insieme al Gruppo di Padre Ieronim Menges. Condotta alla prigione Uranus di Bucarest, per 11 mesi è stato interrogato con brutalità (sottoposto a terribili tormenti – appeso per il collo e torturato con l'elettroshock 83 volte). Le accuse contro Monsignor Ghika sono state: spionaggio, raccolta di informazioni in favore del Vaticano e la corrispondenza intrattenuta con suo fratello, all'estero. In realtà, le cause dell'arresto sono state puramente religiose!

Dopo un falso processo presso il Tribunale Militare, Monsignor Ghika riceverà una condanna a 3 anni di regime severo e, il 25 ottobre 1953, varcherà la soglia del carcere di Jilava – sulla Via della Croce. Malato, anziano, estremamente smagrito, tenuto al freddo senza vestiti, è stato picchiato e umiliato, costretto – insieme a tutti gli altri – a condizioni di detenzione disumane, incredibili. Ha condiviso la sua misera porzione di cibo con i giovani che morivano di fame, è diventato una luce dentro quelle celle malsane, disponibile per tutti, un sacerdote attivo, un sostegno spirituale, un medico, capace di guarire con l'aiuto della sua reliquia (fino a quando non gli è stata confiscata).

Ceremonia de beatificare a Monseniorului Vladimir Ghika a fost celebrată la București, în Pavilionul Central Romexpo, pe 31 august 2013, în cadrul unei Sfinte Liturghii solemne prezidată de Eminența Sa Cardinalul Angelo Amato, Prefectul Congregației pentru Cauza Sfinților. La eveniment au luat parte peste 10.000 de credincioși de toate confesiunile, iar domul Romexpo a devenit o adevărată catedrală în sărbătoare, în care au slujit sute de ierarhi și preoți sosiți din toate colțurile țării și din toată lumea. De atunci încoace, ziua de pomenire a Fericitului

Vladimir Ghika se celebrează în fiecare an la 16 mai. Iar anul viitor, în 2024, se vor împlini 70 de ani de la moartea sa martirică. Tot acum zece ani, în 2013, Monseniorul Vladimir Ghika a fost ales membru post-mortem al Academiei Române.

SFINȚENIA

Monseniorul Ghika – astăzi Fericitul Vladimir – a reprodus în existența sa modelul de viață al Mântuitorului: s-a născut în ziua de Crăciun și a trăit după cuvântul Evangheliei, în dăruire totală față de semenii săi. La sfârșit și-a ridicat crucea personală și a pornit pe Drumul Calvarului, torturat, scuipat și bătut, pentru a sfârși răstignit în suferință și mizerie.

Întregul proces de canonizare (ridicare la cinstea altarelor) al lui Vladimir Ghika a fost inițiat acum mai bine de 20 de ani de către părințele Ioan Ciobanu, la data aceea parohul Bisericii Sacré Coeur din București, ultimul lăcaș de cult în care Monseniorul a slujit. În urma studierii mărturiilor din dosar, martiriul Monseniorului Ghika este incontestabil dovedit. Pentru toate aceste suferințe, Vaticanul i-a recunoscut calitatea de Fericit. Dar Beatificarea (din lat. beatificatio) este doar primul pas al procesului de canonizare, care se încununează prin Sfințenie. Este un drum pe care Monseniorul a pornit deja.

Ha chiuso gli occhi consumato da malattia e miseria, nell'infermeria del Penitenziario Jilava, il 16 maggio del 1954, alle ore 17:30, e i testimoni affermano avesse previsto esattamente la propria fine. I presenti hanno affermato: «È morto un Santo!».

La cerimonia di beatificazione di Monsignor Vladimir Ghika è stata celebrata a Bucarest, nel Padiglione Centrale Romexpo, il 31 agosto del 2013, durante una Santa Liturgia solenne condotta da Sua Eminenza il Cardinale Angelo Amato, dal Prefetto della Congregazione delle Cause dei Santi. All'evento hanno preso parte più di 10.000 credenti di ogni confessione e la Romexpo è diventata una vera cattedrale in festa, in cui hanno officiato centinaia di prelati e sacerdoti provenienti da ogni angolo del mondo. Da allora, la giornata di commemorazione del Beato Vladimir Ghika è celebrata il 16 maggio di ogni anno. E l'anno prossimo, nel 2024, saranno celebrati i 70 anni dalla sua morte per martirio. Sempre dieci anni fa, nel 2013, Monsignor Vladimir Ghika è stato eletto post-mortem membro dell'Accademia Romana.

LA SANTIFICAZIONE

Monsignor Ghika – oggi il Beato Vladimir – ha riprodotto nella sua esistenza il modello di vita del Salvatore: è nato il giorno di Natale e ha vissuto secondo il Vangelo, donandosi totalmente ai suoi simili. Alla fine ha sollevato la propria croce e si è avviato verso il Calvario, torturato, umiliato e picchiato, per morire crocifisso in sofferenza e miseria.

L'intero processo di canonizzazione (innalzamento agli onori dell'altare) di Vladimir Ghika è stato avviato più di 20 anni fa da padre Ioan Ciobanu, all'epoca parroco della Chiesa Sacré Coeur di Bucarest, l'ultimo luogo di culto in cui il Monsignore ha servito messa. Dopo lo studio delle testimonianze presenti nel dossier, il martirio di Monsignor Ghika è incontestabilmente dimostrato. Per tutto questo dolore, il Vaticano gli ha conferito la qualità di Beato. Ma la Beatificazione (dal lat. beatificatio) è solo il primo passo verso il processo di canonizzazione, che termina con la Santità. È una strada che il Monsignore ha già imboccato.

2023

L'anno Giubilare
Vladimir Ghika

L'amore

*Ecco una cosa grave:
L'amore non puoi,
Per quanto vuoi,
Chiuderlo in un cassetto.
Né con la chiave,
Né col lucchetto.*

*Busserà sempre alla tua porta
Anche quando nessuno se lo aspetta.
Del tempo non gli importa,
Ti seguirà inesauribile ovunque,
Non puoi fare a meno di esso comunque
Perché l'amore non si rassegna
Ti starà sempre alle calcagna.*

di
Miruna Cătălin,
classe 8 D, Liceo
Teorico «Dante
Alighieri»

foto
*Psiche ravvivata
dal bacio di Cupido*
Scultura di
Antonio Canova

A reînceput concursul „IO PARLO ITALIANO / EU VORBESC ITALIANA”!

S-a dat startul ediției a V-a a concursului „IO PARLO ITALIANO / EU VORBESC ITALIANA”, ce se va desfășura între 15 martie și 15 septembrie 2023! Vă invităm, așadar, ca în fiecare an, să ne trimiteți eseurile voastre în limba italiană la adresa ioparlo@roasit.ro în intervalul de timp menționat. Una dintre direcțiile pe care RO.AS.IT. le urmărește în activitatea sa este cea legată de limbă, așadar își dorește promovarea și dezvoltarea învățământului în limba italiană ca limbă maternă, identificarea vorbitorilor nativi de limbă maternă italiană și încurajarea lor, precum și descoperirea, cultivarea și stimularea talentului literar al elevilor.

„IO PARLO ITALIANO / EU VORBESC ITALIANA” se adresează elevilor din unitățile de învățământ gimnazial (începând cu clasa a VII-a) și liceal din toate județele țării și din sectoarele municipiului București, care se regăsesc într-una dintre aceste categorii: sunt elevi vorbitori nativi de limbă italiană; sunt elevi care studiază limba italiană ca limbă maternă; sunt elevi cu origini italiene care cunosc limba italiană chiar dacă nu o studiază instituțional; sunt elevi care provin din familii mixte (unul dintre părinți este italian) și cunosc limba italiană chiar dacă nu o studiază instituțional.

Mecanismul concursului este foarte simplu. Mai întâi, în perioada 15 martie – 15 septembrie, participanții trebuie să completeze formularul de înscriere și să îl trimită, alături de un eseu original în limba italiană, pe e-mail la adresa ioparlo@roasit.ro. Lucrările vor fi evaluate de comisie în perioada 15 septembrie – 15 octombrie, iar anunțarea câștigătorilor și festivitatea de premiere vor avea loc în cadrul Săptămânii Limbii Italiene în Lume.

Regulamentul complet al concursului, precum și formularul de înscriere pot fi găsite pe site-ul nostru: www.roasit.ro.

Abbiamo dato inizio alla V edizione del concorso «IO PARLO ITALIANO / EU VORBESC ITALIANA», che si svolgerà tra il 15 marzo e il 15 settembre 2023! Vi invitiamo, quindi, come ogni anno, a inviarci i vostri saggi in lingua italiana all'indirizzo ioparlo@roasit.ro entro il termine sopra indicato. Una delle direzioni che la RO.AS.IT. segue nella sua attività è quella legata alla lingua, quindi desidera promuovere e sviluppare l'insegnamento in lingua italiana come lingua materna, identificare i madrelingua di lingua italiana e incoraggiarli, così come scoprire, coltivare e stimolare il talento letterario degli alunni.

«IO PARLO ITALIANO / EU VORBESC ITALIANA» si rivolge agli alunni delle unità educative ginnasiali (a partire dalla VII classe) e liceali provenienti da tutte le regioni e dai settori del municipio di Bucarest, che rientrino in una

di queste categorie: sono alunni di madrelingua italiana; sono alunni che studiano la lingua italiana come lingua materna; sono alunni di origini italiane che conoscono la lingua italiana anche senza studiarla in ambito istituzionale; sono alunni provenienti da famiglie miste (uno dei genitori è italiano) e conoscono la lingua italiana anche senza studiarla in ambito istituzionale.

Il meccanismo del concorso è semplicissimo. Innanzitutto, nel periodo 15 marzo – 15 settembre, i partecipanti dovranno compilare il

modulo d'iscrizione e inviarlo via e-mail, insieme a un saggio originale in lingua italiana, all'indirizzo ioparlo@roasit.ro. I saggi saranno valutati da una commissione nel periodo 15 settembre – 15 ottobre, e l'annuncio dei vincitori e la festa di premiazione si terranno durante la Settimana della Lingua Italiana nel Mondo.

Il regolamento completo del concorso, così come il modulo di iscrizione, sono disponibili sul nostro sito web: www.roasit.ro.

È ricominciato il concorso «IO PARLO ITALIANO / EU VORBESC ITALIANA»!

de
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

IL BORGO CHE NON C'È

CRESPI D'ADDA, SITO UNESCO

Nel 1995 Crespi d'Adda entra a far parte della lista del Patrimonio Mondiale della cultura (UNESCO). La motivazione fu: «esempio eccezionale del fenomeno dei villaggi operai, con annessa fabbrica cotoniera, il più completo e meglio conservato del Sud Europa». Le sue caratteristiche ambientali e architettoniche sono ritenute di eccezionale valore storico, urbanistico e sociale.

Per il turista non è semplice da raggiungere: situato a circa 20 Km a Sud-Ovest di Bergamo, lungo le rive del fiume Adda, richiederebbe il faticoso cambio di molti mezzi pubblici, con grande dispendio di tempo, a meno che non si abbia un'auto in affitto.

Di Crespi d'Adda è apprezzabile, innanzitutto, la capacità progettuale nell'inserire il nuovo contesto industriale nel territorio, coniugando una perfetta razionalità (la vicinanza con il fiume, che rendeva la fabbrica autonoma con una propria centrale per la produzione di energia elettrica) con il grande rispetto della morfologia dell'ambiente naturale. L'insieme, fabbrica e villaggio, si distingue per la complessiva armonia fra le parti.

Progettato come una piccola città ideale, il villaggio operaio di Crespi d'Adda venne fondato nel 1878 sulla riva dell'Adda, e combina l'utile con il bello, il lavoro con il tempo libero, la fatica con il benessere, secondo una visione – che la sociologia definirà «paternalistica» – molto diffusa negli anni dell'incipiente industrializzazione italiana.

Tutto ebbe inizio quando un capitano d'industria illuminato – Cristoforo Benigno Crespi – volle costruire sulle rive dell'Adda un villaggio ideale del lavoro, un piccolo feudo dove il castello del padrone fosse simbolo sia dell'autorità sia della benevolenza, verso gli operai e le loro famiglie. Alla morte del fondatore, il figlio, Silvio Crespi, mantenne la continuità e completò tale visione socio-urbanistica.

SATUL CARE NU EXISTĂ

CRESPI D'ADDA, SIT UNESCO

În 1995, Crespi d'Adda a intrat pe lista Patrimoniului Cultural Mondial (UNESCO). Motivația a fost: „un exemplu excepțional al fenomenului satelor muncitorești, cu o fabrică de bumbac anexată, cel mai complet și mai bine conservat din sudul Europei”. Caracteristicile sale de mediu și arhitecturale sunt considerate a fi de o valoare istorică, urbană și socială excepțională.

Nu este ușor accesibil pentru turiști: situat la aproximativ 20 km sud-vest de Bergamo, de-a lungul malurilor râului Adda, ar necesita schimbarea oboșitoare a multor mijloace de transport în comun, cu o mare pierdere de timp, în lipsa unei mașini închiriate.

În primul rând, la Crespi d'Adda este de apreciat capacitatea de proiectare ce a făcut posibilă inserarea noului context industrial în teritoriu, îmbinând raționalitatea perfectă (apropierea de râu, care făcea ca fabrica să fie autonomă cu o centrală proprie de producere a energiei electrice) cu respectul uriaș pentru morfologia mediului natural. Întregul, fabrică și sat, se remarcă prin armonia totală dintre părți.

Conceput ca un mic oraș ideal, satul muncitoresc Crespi d'Adda a fost fondat în 1878 pe malul Addei și îmbină utilitatea cu frumusețea, munca cu timpul liber, oboseala cu bunăstarea,

conform unei viziuni – pe care sociologia o va defini drept „paternalistă” – foarte răspândite în anii incipientei industrializării a Italiei.

Totul a luat naștere când un căpitan luminat al industriei – Cristoforo Benigno Crespi – a vrut să construiască un sat de muncitori ideal pe malul Addei, un mic feud în care castelul stăpânului să fie un simbol atât al autorității, cât și al bunăvoinței față de muncitori și familiile acestora. La moartea fondatorului, fiul acestuia, Silvio Crespi, a menținut continuitatea și a completat această viziune socio-urbană.

Satul Crespi d'Adda este cu siguranță cel mai important exemplu din Italia al

di

Antonio Rizzo

antonio.rizzo08@gmail.com

traducere

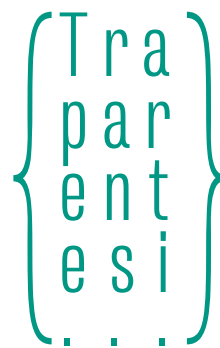
Olivia Simion

foto

villaggiocrespi.it

Cristoforo Benigno Crespi (1833-1920) a sinistra e Silvio Crespi (1868-1944) a destra

Cristoforo Benigno Crespi (1833-1920) la stânga și Silvio Crespi (1868-1944) la dreapta

Il Villaggio di Crespi d'Adda è certamente la più importante testimonianza in Italia del fenomeno dei villaggi operai: ha costituito una delle realizzazioni più complete e originali nel mondo e si è conservato perfettamente integro – mantenendo pressoché intatto il suo aspetto urbanistico e architettonico.

Autentico modello di città ideale, è un interessantissimo, quasi perfetto, microcosmo autosufficiente dove la vita dei dipendenti, insieme a quelle delle loro famiglie e della comunità intera, ruotava – in un piano ideale di ordine e di equilibrio di comunità – attorno alla fabbrica; una città-giardino a misura d'uomo, al confine tra mondo rurale e mondo industriale.

L'idea era di dare a tutti i dipendenti una decorosa villetta, con orto-giardino, e di fornire tutti i servizi necessari alla vita della comunità: chiesa, scuola, ospedale, circolo dopolavoro, teatro, bagni pubblici... Oggi Crespi ospita una comunità in gran parte discendente degli operai che vi hanno vissuto o lavorato; e la fabbrica stessa è rimasta in funzione fino al 2003, sempre nel settore tessile cotoniero.

Seguitemi. Vi guido dunque alla scoperta visuale di questa realtà urbana, così difficile tuttavia da vedere, tanto da far credere che

fenomenului satelor muncitorești: a fost unul dintre cele mai complete și originale proiecte de acest gen din lume și s-a păstrat perfect intact – menținându-și aproape neschimbat aspectul urban și arhitectural.

Model autentic de oraș ideal, este un microcosmos foarte interesant, aproape perfect, autosuficient în care viața angajaților, împreună cu cea a familiilor lor și a întregii comunități, se învârtea – într-un plan ideal de ordine și echilibru comunitar – în jurul fabricii; un oraș grădină la scară umană, la granița dintre lumea rurală și lumea industrială.

Idea a fost de a oferi tuturor angajaților o casuță decentă, cu grădină de legume și flori, și de a furniza toate serviciile necesare vieții comunității: biserică, școală, spital, club, teatru, băi publice... Astăzi Crespi găzduiește o comunitate descendentă în mare parte din muncitorii care au locuit sau au lucrat acolo; iar fabrica însăși a rămas în funcțiune până în 2003, încă în sectorul textil al bumbacului.

Urmați-mă. Vă ghidez așadar în descoperirea vizuală a acestei realități urbane, atât de greu de văzut, încât s-ar putea crede că e „un sat care nu există”, așa cum am vrut să sugerez chiar din titlu.

Crespi cum apare azi. A stânga este vizibilă o mică parte din râul Adda; la dreapta este râul Brembo provenind din valea superioară a Brembanei, pe care s-a construit centrala de producere a energiei electrice: un râu care, puțin mai încolo, se varsă în Adda. În centrul fotografiei, deasupra, abia vizibil, cimitirul, despre care voi vorbi în articol.

Crespi așa cum arată astăzi. O mică parte din râul Adda este vizibilă în stânga; în dreapta, râul Brembo venind din valea superioară a Brembanei, pe care s-a construit centrala de producere a energiei electrice: un râu care, puțin mai încolo, se varsă în Adda. În centrul fotografiei, deasupra, abia vizibil, cimitirul, despre care voi vorbi în articol.

si tratti di «un borgo che non c'è», come ho voluto suggerire fin dal titolo.

L'aspetto urbanistico del villaggio è straordinario, anche se dobbiamo considerare che – secondo la visione paternalistica dell'epoca – le gerarchie sociali doversero sempre trovare una loro marcatura. La fabbrica, come già detto,

Aspectul urbanistic al satului este extraordinar, chiar dacă trebuie să avem în vedere – conform viziunii paternaliste a vremii – că ierarhiile sociale trebuiau să aibă marcasele lor. Fabrica, situată de-a lungul râului, după cum s-a menționat deja, este flancată de castelul familiei Crespi, impunător, pătrunzător, remarcabil

situata lungo il fiume, è affiancata dal castello della famiglia Crespi, imponente, svettante, contraddistinto dal suo stile vagamente tra il medievaleggiante e il neogotico, che dà a prima vista un'impressione di presenza signorile, simbolo del suo potere e monito per chi vi giunge da fuori. E infatti si arriva in paese proprio dall'unica strada principale, e il castello è la prima costruzione che si affaccia alla vista del visitatore.

Le case operaie, topograficamente di ispirazione inglese, sono allineate ordinatamente di fronte alla fabbrica lungo strade parallele. Procedendo più avanti, lungo la strada che divide la fabbrica dalle case operaie, vi è un gruppo di ville per gli impiegati e altre, più sontuose ma incantevoli, per i dirigenti: tutte queste costruzioni, in un interessante stile eclettico con qualche «spruzzata» di art-decò (soprattutto nelle finiture in ferro battuto), e largo uso di pietre e mattoni rossi in «cotto a vista». Le case del medico e del prete vigilano dall'alto sul villaggio, mentre la chiesa e la scuola, affiancate, fronteggiano la fabbrica.

Una vita tranquilla, dunque, quasi bucolica, con tutte le protezioni sociali: lavoro, scuola, farmacia, dottore, chiesa, parroco, circolo per le famiglie. Si direbbe: dalla culla alla tomba.

Il castello padronale della famiglia Crespi

Castelul familiei Crespi

Un esempio di casa plurifamiliare destinata agli impiegati

Un exemplu de casă multifamilială destinată angajaților

Esempio della sontuosità di una villa per dirigenti

Exemplu de somptuozitate a unei vile pentru directori

prin stilul său poziționat vag între medieval și neogotic, care de la prima vedere dă impresia unei prezențe nobile, simbol al puterii și avertisment pentru cei care sosesc din afară. Și, într-adevăr, în sat se ajunge tocmai pe singurul drum principal, iar castelul este prima clădire peste care dă privirea vizitatorului.

Casele muncitorilor, topografic de inspirație engleză, sunt aliniată îngrijit în fața fabricii de-a lungul străzilor paralele. Mergând mai departe pe drumul care desparte fabrica de casele muncitorilor, se află un grup de vile pentru angajați și altele, mai somptuoase, dar încântătoare, pentru directori: toate aceste construcții, într-un stil eclectic interesant cu niște „stropi” de art-decò (în special în finisajele din fier forjat), și utilizarea pe scară largă a pietrelor și cărămizilor roșii în „teracotă expusă”. Casele doctorilor și ale preoților veghează de sus satul, în timp ce biserica și școala, una lângă alta, se află în fața fabricii.

O viață liniștită, așadar, aproape bucolică, cu toate protecțiile sociale: muncă, școală, farmacie, doctor, biserică, paroh, cluburi pentru familii. S-ar putea spune: din leagăn până în mormânt.

Dar în cazul nostru, deși era garantat un loc în cimitir, se afirma și aici principiul separatist care în timpul vieții era mereu subliniat în fiecare colț al satului: diferența socială și de clasă.

Într-adevăr, în cimitir, considerat deja monument național în sine, voluminosul mausoleu al familiei se impune din punct de vedere

Ma nel nostro caso, sebbene fosse assicurato un posto al cimitero, anche in questo luogo si affermava il principio separatore che durante la vita era sempre sottolineato in ogni angolo del borgo: la differenza sociale e di classe.

Infatti nel cimitero, di per sé monumento nazionale, si impone visivamente la mole del mausoleo di famiglia: una torre-piramide di gusto esotico (quasi azteco) e di stile eclettico. Stilisticamente un po' cupa, si eleva come ad abbracciare, in un ultimo «paternalistico» segno di protezione, le tombe degli operai, tutte uguali e ordinatamente distese ai suoi piedi: piccole e antiche croci disposte in silenziose file nel bel prato all'inglese.

vizual: un turn-piramidă cu influențe exotice (aproape aztec) și stil eclectic. Cam sumbru din punct de vedere stilistic, se ridică, parcă pentru a îmbrățișa într-un ultim gest „paternalist” de protecție, mormintele muncitorilor, toate identice și îngrijit întinse la picioarele sale: mici și străvechi cruci aranjate în rânduri tăcute în frumosul gazon englez.

L'antico lavatoio pubblico ottocentesco, attorno a cui si affaccendavano le donne per lavare i loro panni. Purtroppo non è molto ben protetto dall'ingiuria del tempo e degli abitanti, malgrado le regole UNESCO.

Vechea spălătorie publică din secolul al XIX-lea, în jurul căreia femeile se adunau să-și spele hainele. Din păcate, nu este foarte bine protejată de ravagiile timpului și ale locuitorilor, în ciuda regulilor UNESCO.

Da notare nella foto, la «fuga» architettonica dei capannoni all'interno dei quali si svolgeva la produzione tessile. È evidente lo stile «all'inglese», quasi «vittoriano».

A se observa în fotografie „surgerea” arhitecturală a halelor în care se desfășura producția de textile. Stilul „englez”, aproape „victorian” este evident.

Neomedioevale anche la fabbrica, che esprime la massima autocelebrazione fin dall'ingresso centrale, tra le fastose palazzine degli uffici amministrativi.

Fabrica este și ea neo-medievală, emanând un aer de infatuare chiar de la intrarea centrală, printre clădirile somptuoase ale birourilor administrative.

Il mausoleo della famiglia Crespi

Mausoleul familiei Crespi

Într
e pa
ran
teze

foto: wikipedia.org

A Locorotondo, sulla Murgia dei Trulli

Collocata nel cuore della Puglia, a cavallo tra la provincia di Brindisi, Taranto, Bari e le colline delle Murge, la Valle d'Itria è un luogo d'incredibile bellezza naturale, ricco di storia e caratterizzato dalla tipica architettura pugliese in pietra.

Nota anche come «Valle dei Trulli» (la rinomata Alberobello si trova in Valle d'Itria), questa porzione di territorio dalla geografia privilegiata è stata abitata molto probabilmente già dal III millennio a.C., grazie alle colline terrazzate, ai boschi rigogliosi e alla fauna, e anche la sua toponomastica richiama antiche rotte di viaggio, tra Oriente e Occidente. Il nome di Valle d'Itria infatti è senza dubbio legato alla patrona di Costantinopoli, la *Madonna dell'Odigitria* (protettrice dei viandanti) o *Madonna dell'Itria*, il cui culto era largamente diffuso anche nel Mezzogiorno italiano, al punto da essere riconosciuta e celebrata tuttora come protettrice della Sicilia e «copatrona» di Bari, insieme a San Nicola (una sua icona, risalente al VII secolo, è custodita nella cripta della Cattedrale di Bari).

Tra i vari centri urbani disseminati in questa valle, i più importanti sono certamente Alberobello, Cisternino, Martina Franca, la famosa città bianca di Ostuni e Locorotondo, cittadina di circa 14.000 abitanti, che sorge in cima a una collina, sebbene il nucleo originario si sia sviluppato ai piedi della stessa, intorno all'anno 1000. Le origini di Locorotondo fino a questa data non sono documentate e l'unico dato certo riguarda la costruzione di un *Casale* affidato

Situato in inima Puglia, între provinciile Brindisi, Taranto, Bari și colinele Murge, Valle d'Itria este un loc de o frumusețe naturală incredibilă, bogat în istorie și caracterizat prin arhitectura tipică în piatră a Pugliei.

Cunoscută și sub denumirea de „Valle dei Trulli” / Valea „trullilor” (renumitul Alberobello se află în Valle d'Itria), această porțiune de teritoriu cu o geografie privilegiată era probabil locuită deja din mileniul III î.Hr., datorită dealurilor terasate, pădurii luxuriante și faunei, și chiar toponimia sa amintește de rute străvechi de călătorie, între Orient și Occident. Într-adevăr, numele de Valle d'Itria este legat, fără îndoială, de patroana spirituală a Constantinopolului, *Madonna dell'Odigitria* (ocrotitoarea călătorilor) sau, altfel spus, *Madonna dell'Itria*, al cărei cult

foto: reddit.com

ITINERAR TURISTIC

pagine realizate da
• pagini realizate de
Clara Mitola

traducere
Olivia Simion

APRILIE • IUNIE

a un guerriero poi martirizzato dall'Imperatore Diocleziano nel 303 d.C. e noto con il nome di San Giorgio, patrono fondatore della città.

Proprio in suo onore, l'insediamento prese rapidamente il nome di *Casale San Giorgio*, per poi evolversi in *Casale Rotondo*, *Luogorotondo* e infine (attestato nel 1834) Locorotondo. È facile immaginare che l'aggettivo *rotondo* derivi dalla pianta del *Casale*, l'odierno centro storico della città, costituito da piccole case bianche disposte in centri concentrici. Un'altra ipotesi ugualmente valida ricorre alla definizione latina di *Locus Rotundus*, appunto luogo rotondo.

Avvicinandosi alla città, Locorotondo si staglia in cima alla collina, bianchissima e unica nei suoi profili smussati di pietra antica, splendida e ricca di piccoli gioielli architettonici da scoprire e visitare, passeggiando per il centro storico. Accanto al giardino di Masseria Ferragno (noto anche con il nome di giardino Basile-Caramia), dal tipico stile monumentale all'italiana e ricco di piante esotiche e mediterranee, e al Trullo Marziolla, il più antico della Valle d'Itria, risalente al 1559, tra i numerosi edifici e monumenti, spiccano le due chiese cittadine dedicate rispettivamente al patrono e al protettore di Locorotondo, vale a dire la Chiesa Madre di San Giorgio Martire e la Chiesa di San Rocco.

La tradizione vuole che il primo ampliamento della città sia avvenuto grazie a un miracolo di San Giorgio, in onore del quale fu costruita una cappella all'inizio del XVII secolo (quando San Giorgio fu nominato patrono di Locorotondo). Nel 1790, sui resti della prima cappella, fu eretta la chiesa madre dedicata a San Giorgio Martire,

foto: mattonimondo.com

era amplu răspândit și în sudul Italiei, astfel că până în zilele noastre este recunoscută și celebrată ca protectoare a Siciliei și „co-patroană” spirituală a orașului Bari, împreună cu Sfântul Nicolae (o icoană a ei, datând din secolul al VII-lea, se păstrează în cripta Catedralei din Bari).

Între diversele centre urbane răspândite în această vale, cele mai importante sunt cu siguranță Alberobello, Cisternino, Martina Franca, celebrul oraș alb Ostuni și Locorotondo, un oraș de aproximativ 14.000 de locuitori, care se înalță pe vârful unui deal, deși nucleul original s-a dezvoltat la poalele acestuia, în jurul anului 1000. Originile orașului Locorotondo nu sunt documentate până la această dată, iar singurele informații certe privesc construirea unui *Casale* [N.T.: amplu edificiu rustic ce dispune de curte mare și spațiu pentru animale sau grupare de astfel de edificii] încredințat unui războinic martirizat ulterior de împăratul Dioclețian în anul 303 d.Hr. și cunoscut sub numele de San Giorgio, patronul fondator al orașului.

La Locorotondo, pe colinele cu „trulli”

foto: passaggioartist.wordpress.com / Trullo Marziolla

construită în stil neoclasic și arhică de decorații rinascimentale și baroche pe fațadă. Linii clasice și sobrie caracterizează și Biserica San Rocco, construită în 1872 pe modelul Pantheonului din Roma. Și în cazul San Rocco, legătura cu orașul derivă dintr-un miracol realizat de sântul care l-a salvat de o epidemie de peste în secolul al XVII-lea.

La devoțiune populară pentru cei doi sfinți, San Giorgio patrono și San Rocco protettore, rămâne vie și astăzi profundamente mescolată cu folclorul local și cu evenimente oramai tradiționale care scandesc viața civică. Se închină patrono și se sărbătorește pe 22 aprilie, cu o ceremonie în care i sunt încredințate cheile de aur ale orașului, pentru protector este organizată o veră și proprie sărbătoare. Se închină patrono și se sărbătorește pe 22 aprilie, cu o ceremonie în care i sunt încredințate cheile de aur ale orașului, pentru protector este organizată o veră și proprie sărbătoare. Se închină patrono și se sărbătorește pe 22 aprilie, cu o ceremonie în care i sunt încredințate cheile de aur ale orașului, pentru protector este organizată o veră și proprie sărbătoare.

Un alt eveniment cultural important care animă vara în Locorotondo și în Valle d'Itria, este cunoscutul Locus Festival, un festival internațional de jazz și black music existent din 2005 și care are ca scenă principală Locorotondo și mappe artistice și culturale care depășesc granițele naționale.

Foto: e-topphoto.com

Foto: fotogrammi.com

În onoarea sa, numele a luat rapid forma de *Casale San Giorgio*, iar apoi a evoluat în *Casale Rotondo*, *Luogorotondo* și, în cele din urmă (atestat în 1834), *Locorotondo*. Este lesne de imaginat că adjectivul *rotund* derivă de la planul inițial al *Casale*, centrul istoric de astăzi al orașului, format din case albe dispuse în centre concentrice. O altă ipoteză la fel de valabilă folosește definiția latină a lui *Locus Rotundus*, un loc rotund, întocmai.

Pe măsură ce te apropii de oraș, Locorotondo se ivește în vârful dealului, foarte alb și unic prin profurile sale rotunjite de piatră antică, splendid și plin de mici bijuterii arhitecturale de descoperit și vizitat într-o plimbare prin centrul istoric. Lângă grădina Maseria Ferragno (cunoscută și sub numele de grădina Basile-Caramia), cu stilul său monumental tipic italian și bogat în plante exotice și mediteraneene, și lângă Trullo Marziolla, cel mai vechi din Valle d'Itria, datând din 1559, între numeroasele clădiri și monumente, se remarcă cele două biserici ale orașului, dedicate, respectiv, patronului și protectorului localității, și anume Biserica-Mamă San Giorgio Martire și Biserica San Rocco.

Conform tradiției, prima extindere a orașului a avut loc datorită unui miracol al lui San Giorgio, în cinstea căruia a fost construită o capelă la începutul secolului al XVII-lea (când San Giorgio a fost numit patronul Locorotondo). În 1790, pe rămășițele primei capele a fost ridicată biserica-mamă cu hramul San Giorgio Martire, construită în stil neoclasic și îmbogățită cu decorațiuni renascentiste și baroc pe fațadă. Linii clasice și sobre caracterizează și Biserica San Rocco, construită în 1872 după modelul Pantheonului din Roma. Și în cazul Bisericii San Rocco, legătura cu orașul derivă dintr-o minune săvârșită de sântul care a salvat localitatea de o epidemie de ciumă în secolul al XVII-lea.

Devoțiunea populară pentru cei doi sfinți, patronul San Giorgio și protectorul San Rocco, rămâne încă viu, profund împletit cu folclorul local și cu evenimentele tradiționale care marchează viața orașului. Dacă patronul este sărbătorit pe 22 aprilie, cu o ceremonie în care i se oferă cheile de aur ale orașului, pentru protector se organizează o adevărată sărbătoare. Este vorba despre sărbătoarea lui San Rocco, un eveniment foarte important pe care Locorotondo îl întâmpină cu lumini și tarabe, preț de trei zile de sărbători, între 15 și 17 august, în care manifestările religioase se unesc cu cele civice, culminând cu celebra „sagra pirotecnica”, spectacol de artificii.

Un alt eveniment cultural important care însuflețește verile din Locorotondo și Valle d'Itria este renumitul Locus Festival, un festival internațional de jazz și muzică afro-americană care există din 2005 și care, fără îndoială, a plasat Locorotondo pe hărțile artistice și culturale care depășesc granițele naționale.

TIMERAR TURISTIC

APRILIE · IUNIE

foto: gustoblog.it

La cialledda, chiamata anche acquasale, è un piatto tipico della tradizione contadina, molto diffuso in Puglia e Basilicata. La cialledda oltre ad essere facilissima da preparare, è anche un piatto veloce, nutriente e genuino, che può essere servito come antipasto o piatto unico da completare magari con del pesce, formaggio o uova sode.

Preparazione: Iniziate dalla cipolla, sbucciandola e tagliandola a fettine. Poi lavate e tagliate in quattro parti i pomodori. Sbucciate il cetriolo, lavatelo e tagliatelo a pezzi piccoli. Poi pulite l'origano e il basilico. A questo punto spezzettate le friselle e trasferitele in una ciotola capiente con un po' d'acqua sul fondo, per farle ammorbidire. Aggiungete poi i pomodori, il cetriolo tagliato a pezzi, le fettine di cipolla, le foglie di basilico e l'origano. Arricchite il tutto con olio, un po' di pepe, un po' di sale e mescolate per bene. Non rimane che coprire la ciotola con della pellicola per alimenti e lasciarla raffreddare in frigorifero per 1 ora circa. All'occorrenza, aggiungete ancora cipolla e dell'olio, poi rimescolate il tutto prima di servire.

Ingredienti • Ingrediente:

- › 500 g di friselle o pane rappreso • 500 g de „friselle” [N.7.: un fel de colăcei uscați] sau alt tip de pâine întărită
- › olio extravergine d'oliva • ulei de măsline extra virgin
- › qualche foglia di basilico e origano freschi • câteva frunze proaspete de busuioc și oregano
- › 8 pomodorini • 8 roșii cherry
- › un cetriolo grande • un castravete mare
- › una cipolla rossa • o ceapă roșie
- › sale e pepe nero qb. • sare și piper negru după gust

Cialledda pugliese

Dosi • Porții	2
Difficoltà • Dificultate	bassa • redusă
Preparazione • Preparare	10 min
Cottura • Gătire	0 min

Cialledda, numită și *acquasale*, este un preparat tipic al tradiției țărănești, foarte răspândit în Puglia și Basilicata. Pe lângă faptul că este foarte ușor de făcut, *cialledda* este și un preparat rapid, hrănit și autentic, care poate fi servit ca aperitiv sau ca fel principal ce poate fi completat cu pește, brânză sau ouă fierte.

Preparare: Începeți cu ceapa, curățați-o de coajă și tăiați-o felii. Apoi spălați și tăiați roșiile în patru părți. Curățați castravetele, spălați-l și tăiați-l în bucăți mici. Curățați oregano și busuiocul. Apoi, rupeți *frisellele* și transferați-le într-un castron mare cu puțină apă pe fund, pentru a le înmuia. Se adaugă apoi roșiile, castravetele tăiat bucățele, frunzele de busuioc și oregano. Îmbogățiți totul cu ulei, puțin piper, puțină sare și amestecați bine. Rămâne doar să acoperiți vasul cu folie de plastic și să îl lăsați la frigider pentru aproximativ o oră. Dacă este necesar, mai adăugați ceapă și ulei, apoi amestecați totul înainte de servire.

ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA - RO.AS.IT. · STR. ION LUCA CARAGIALE NR. 24, 020045 BUCUREȘTI

TEL.: +4 0372 772 459; FAX: +4 021 313 3064

WWW.ROASIT.RO